

NEOSTIŽNÉ TEMPO RŮSTU AZBRZDĚNÁ AVANTGARDA KOMPATIBILITA KRÁTKOMETRÁŽNÍ FILMOVÉ PRODUKCE S PLÁNOVÁNÝM HOSPODÁŘSTVÍM ČSR (1945 AŽ 1960)¹

LUCIE ČESÁLKOVÁ

Při sestavování dramaturgického plánu vycházíme ze skutečnosti, že nastupujeme pětiletkou rozhodující údobí naší cesty k socialismu. Úkolem krátkého filmu v něm musí vědomovat, propagovat, povzbuzovat, napomáhat instruktáží ideovou i odbornou, prohlubovat kulturu do nejširších hrdových vrstev, zkrátka vésti souběžně s hospodářskou složkou na poli kulturním boji o převod naší společenské soustavy ve společnost socialistickou, o převod člověka v nového člena socialistického řádu.²

¹ Text vznikl jako součást výzkumu pedipferého Čarolovca agenturou České republiky (Vzrak Krátkého filmu 1949 / 1909/10/P136), realizovaného při č. 1. svazu filmu u budov vizuální školy FF MÚ.

² Příprava na rok 1949, NÁ, J. 891 – Ministerstvo informací, k. 170.

Hovořili se o československé krátkometrážní produkci 50. let, pak nejčastěji v souvislosti s filmem animovaným, skupinou Bratři v tržku a režisérským osobnostní typu Jiřího Trnky, Herminy Týřlové či Karla Zemana. I díky televiznímu znovuvvedení bývalých připomínek Československý filmový týdeník. Ve výrobních studích spadajících pod Krátký film (KJF) přitom mezi lety 1945 až 1960 vzniklo více než tři tisíce snímků, z nichž jak filmy animované, tak periodika tvořil v podstatě menšinu. Krátkometrážní tvorbu té doby (alespoň ale jejich tematických plánů) necharakterizovala primárně forma, nezáleželo na tom, zda jsou animované, inscenované, nebo reportážní, rozhodující byla spíše funkce – i snímky kreslené a zpravodajské sloužily v prvé řadě klíčovým imperativům poválečné krátkometrážní produkce, vyzdvíženým v uvozující citaci této studie: osvěta, výchově a propagaci. Výchovně-agitáční úkoly tak plnila třeba i známa Zemanova loutková postavíčka pana Prokouka, která například ve snímku *Pan Prokouk v pokoušené* (Karel Zeman, 1949) varovala před nástrohami alkoholů (obr. 13). Další kreslené či loutkové figury sloužily i filmům zdravotnickým, instruktáží či reklamě.³

Užiliatní pojetí filmu jako nástroje, jenž má plnit konkrétní úkoly, sloužit, není v případě krátkometrážní nonfikční tvorby ojedinělé. Kontext kulturní politiky Československa 50. let však dodal důrazu na funkci zcela specifický význam. Funkčnost a „služebnost“, jež se staly eschmaticallymi rysy krátkometrážní tvorby, přimkly dokumentární film do těsného sepeřti se státoiní úkoly, respektive službou straně a jejímu politicko-výchovnému programu. V tomto „pudružití“ byly v případě krátkého filmu upřednostňovány především funkce výchovná a osvětivá – filmy měly učít, měly ukřozovat správný příklad, vzor hodný následování, nabádat k příkladnému chování, a nové významnější uplání tak

Neostížné tempo
růstu a zbrzděná
avantgarde

³ Viz složka Filmy kr. kreslené (1945–1949), NÁ, J. 893 – Ministerstvo informací, k. 171.

začaly nadržet duposud okrajové filmové žánry sklenutku, instruktážho a propagačního filmu. Užítkovost se v nich ideologu současně vylučovala s uměleckou vynalézavostí, měla být naopak obranou proti nežádoucímu formalismu a estetickým výstřelkům. Pojetí umění jako ohlasy těsně provázané s pedagogickými a vědeckými koncepty rozšiřovalo i záběr významu a role umělecké osobnosti. Ta byla chápána jako někdo, kdo zná určitou dovednost (p, je například, ukazuje cestu – podobně jak učitel, případně vědec či vynálezce.

V tomto smyslu je ostalně třeba chápat i nesourodost publicistické metaforiky, jež právě tvůrce krátkých filmů charakterizovala jako avantgardisty a inženýry v jedné osobě. Debora periodika například tenatickým i záporným spektrem⁴ zahrnovala uměleckou modernu 20. i 30. let pro její formální i pseudouměleckost a odkazovala se ke „krádkářům“ jako k avantgardě, kulturně-společenskému předvoji, nusišli pokroku. Bylo to dáno jednak přelévající představenou, že dokumentaristika je pro filmaře přípravkou vyučující dovednostem potřebným pro přestup do oblasti hrané tvorby, jednak samotnou primitivně informativní podstatou nonfikčního filmu. Služebně umění přílumo nemělo být pokračové svým inovativním slovoým pojetím, rozvíjením výrazového rejstříku – neneslo totiž pokrok v rámci umělecké tradice, ale pokrok celospolečenského významu, pokrok buddaratský. Být například znamenalo ukazovat správnou cestu – správný pracovní postup, správný životní postoj,

⁴ Avantgardistické ukoly připisovaly tvůrcům krátkých filmů, jak autoři publikující ve specializovaných, např. zaměradáckých periodikách, k významu krátkého filmu a přezírali z pozice profesních specialistů, filmových lajků a „návratelů“ krátkých filmů (viz např. KARAŠOVÁ, Jindřich: „Za akmalností filmů“, *Za socialistické zornoděství* 6, 1956, č. 8, s. 764–769), ale i filmovi profosionálně, paste i sami tvůrči jako Jan Kůčera (jezd poutal termín předvoji či Alan Franček, Sahr (viz např. ŠLEC, A. F.: „Jkozoví krátkého filmu“, *Přihlavy o životě kolendářovní* 1949, s. 63).

a to zpravitelů tukový, který se již osvědčil v praxi Sovětského svazu. Zcela přímokaře odražela obecně prosazovanou úlohu umění jako příkladu, modulu či vzoru právě krátkometrážní filmové tvorba, jakožto úsek v 50. letech přímo nespojený na jednotlivými mhojstevy: koordinované vědecké ústavy, zaměradáckou výrobu, závoďy, továrny a další průmyslové instituce. Provázanost s průmyslovým sektorem ovšem nepodporovala pauza zmiňovanou tunkčnost krátkometrážních sojm ků jakožto výrobků sloužících konsletním účelům. Logiku regulované průmyslové výroby převzaly i koncepce plánování v oblasti krátkého filmu, jež předpokládaly možnost načarovat a s předvidatelným výsledkem precizně naplánuvat výrobu standardizované, bezporuchové, dokonale funkční série produktů – účelových filmů.

Tomatické plány výroby krátkých filmů v první dvouletce i v obdobích následujících zřetelně reflektují krátký film jako kulturní médium vizualizující hospodářské a ideové priority státu. S výjimkou tvorby pohádkové tak krátký film charakterizovala zejména vazba na dílčí odvětví národního hospodářství: od propagaço práce v uhelných dolech, nových metod chirurgických zákroků, orbvy, selby či zprarování dřeva přes ukázkvy nové techniky, stroju a zařízení až po poučování o významných usobnostech českých dějin, umění a kultury či o tom, jak praktikovat různé sportovní disciplíny. S ohledem na strategické cíle výroby a aktnální metodiky práce v továrnách a družstvech byl také prováděn filmový nábor do zaměstnání a propagování nové druby zkoží pro trh doma i v cizině.

Situace centrálně koordinované výroby v rámci jediného studia pod dohledem státu se stala vhodným předpokladem pro účelné využití krátkého filmu jako jednoho z nástrojů usměrňování vědění v poválečném Československu, již ze zblžněného pohledu na seznanový krátkých filmů vyvebených v 50. letech je patrné, nakolik byla jejich produkce ovlivněna státními zájmy, konkrétně kulturní politikou vládnoucí

Nedostčné tempo
růstu a ztrdná
svangarde

stunany a logickou plánovaného hospodářství. Smluky zemědělské, průmyslové, ať už informativní, agitační, náhrovové či instruktážní, měly být státní nástrojem disciplinace organizace lidí, jejich znalostí, hodnot a životního stylu. Krátké filmy přitom zpravodla vyváběly nikoli realistické, ale idealizované obrazy rozvoje – nedokumentovaly, nýbrž povrdaly o tom, jaké věci jsou, ale jaké být mají, nezohrazovaly stav jako spíše jeho idealizovanou podobu – verzi inspirovanou světským vzorem či nejlepšími domácími realizacemi. Jejich uklením bylo „být napřed“, nabádní, motivovat, podněcovat. Paradoxně, předešlím s ohledem na nekompatibilitu tempa hospodářského i kulturního rozvoje středními časovými možnostmi ve výrobě krátkého filmu, se jim však tyto proklamované úkoly nedatilo naplňovat tak, jak jim to diktovali úředníci reprezentující ve Studiu samémi i v komunikaci s ním státní či stranické orgány.

FILMOVÁ VÝROBA V TEMPU HOSPODÁŘSKÉHO ROZVOJE

Práce na krátkém filmu se po zestržení vyvíjela spíše zvolna, v podmínkách postupného budování týmu pracovníků, technického aparátu a dalších nezbytností po hkrvidaci dvaceti původních soukromých firem a jejich sloučení v organizaci s názvem Československá filmová kronika.⁵ Předváleční filmové podnikatelské orientování na nonfikční a dokumentární tvorbu ve svěm oboru neuplňovali příliš promyšlenou organizační vizi a mnohdy ani nedisponovali dostatečným technickým vybavením. Podle vzpomínek Jiřího Lohovce šlo o firmy „včetně lidí bez kvalifikovaných pracovníků, z nichž mnozí patřili skoro do filmového podsvětí, a bez solidního zajištění“.⁶ Tato nesourodá společenost

podle Lohovce, nejprve pověřence pro zpravodajské odvětví dokumentaristiky a později i prvního ředitele KřF, věnovala v prvních měsících po osvobození více času sportům a kariéram bojovníkům než konceptornímu přemýšlení o jednotné organizaci kválikometrážní filmové výroby a pracovní disciplíně. Vinná za neofektivní rozběhnutí nového podniku ovšem Lohovec připsuje i ohavné společenské náladě, jež nároky na osobní pracovní nasazení, aktivitu a profesionalizaci oboru hodnotila jako útok proti pracujícím – jako výraz asociálního, kontrarevolučního postoje.⁷ Výroba se tedy profesionalizovala a specializovala teprve postupně.

Z tvorby původně organizované v rámci Československé filmové kroniky a Československého filmového ústavu se tedy až v průběhu dalších let vyvinula studia zaměřená na zpravodajskou, dokumentární, populární-vědeckou a naučnou, kreslenou a loutkovou tvorbu, jednotlivě zařazené instituce s názvem Krátký film. K výrobám jednotlivých těchto studií v Praze navíc přibýly týmy organizované v Brně a Žitavě (respaktivně Fratiwaldově). Názyv studií se v průběhu období (stejně jako jejich vedení) postupně měnily a jejich vývoj je názorně zobrazen v Tabulce 1 (viz příloha). Počátky noválečné práce na krátkém filmu jsou tvpické snahou vymezit krátký film vůči filmu celovečernímu a specifikovat jeho hlavní funkce a úkoly v nové situaci filmového provozu pod slábní záštitou a v systému plánované výroby.⁸ Až do roku 1948 se tak o KřF hovořilo ve smyslu školy nových tvůrců, doslova o jeho „poslání jako střediska, které ještě

Neodstizné tempo
růstu a zbudování
svaztgánde

5 ŠTÍPČEK, A. P.: „Kronika krátkého filmu“, *Filmový a literární kalendář a dílna* 1949, s. 163.
6 Strojopisný náčr. náčrta „60 let zrodanosté kinematografie“, NFA, f. Jm 1, Lohovec (nezpracováno), složka Krátký film roku 1 (1945-47).

7 Zapsitček (velmi esebartě) rukopisněval poznámek nulepsaný „Režisérin KřF“, NFA, f. Jm 1, Lohovec (nezpracováno), složka Krátký film roku 1 (1945-47).
8 O rozloženém významu role krátkého filmu v rámci zestrážněné kinematografie svádí Fude Článek a příloha, které se snažily upravit zejména na široce spektruu služebních úkolů, které může Krátký film plnit, když osičovaly film zpravodajský, školní, náborový, sportovní, volněský atp. Viz například: Kolektivní materiál „O je krátký film“, Vrtkař: Knihovna Filmového kurzu 1945.

významným reservertám tvůrčích pracovníků pro dlouhý film? Spolu s postupným vymezováním role krátkého filmu a vybraňováním způsobů práce jednotlivých studií nicméně potřeboval kritický film jakkoli spojovat s celovečerní tvorbou slábla a vytříkaly se i projevy méně dehonestující rétoriky, v jejímž duchu se o krátkém filmu psalo jako o nepříliš oblibeném přívěsku hlavního programu, který divky spíše otravuje, než baví.¹⁰

Výjiměnosti krátkometrážní tvorby byla již od prvních let existence samostatně výrobní jednotky Kř dána sepětím tematického plánování s prioritami národně-hospodářského vývoje a přísnou vazbou výrobních jednotek na orgány státní správy, sloužící jako poradní a konzultativní instance. Klíčovými úkoly studia byla a osvětlovaných filmů o buřevlastské práci, smutku z různých průmyslových odvětví (v prvních letech například mlékařství, cukrovarnictví, oděvnictví atp.), zemědělských a zdravotnických filmů atp. (obr. 14).¹¹ Výrobní plány Kř vznikaly na základě plánů tematických, jež příjmu reflektovaly požadavky ministerstev a podniků, formulované v pravidelných zakázkových návrzích adresovaných Kř. Uvedené výrobní priority si Kř v zásadě udržel i po roce 1948 a v průběhu celých 50. let – co se, byť nesytematicky, proměňovalo, byl důraz na různé průmyslové oblasti dle aktuální priority. Po roce 1950 začala být nicméně formována ostřejší ideově-inspirační vazba na Sovětský svaz a posílila preference náborových a instruktivních filmů určených pro konkrétní účely závodů či výrobních družstev, a využívaných tedy zpravidla

mimo běžnou distribuci. Oproti dřívější tendenci podnikoval náborovým filmem rekvizitací či doškolovacími pracovníky v průmyslových odvětvích pohraničních oblastí, z se instruktážní v období let 1948 až 1950 logicky více přichylovaly k trendu všeobecné orientace na těžký průmysl, především hutnictví.

Smůlky propugující nové pracovní metody, nové stroje a zařízení, pudponjičí součinnost a iniciativní zlepšovací práci začaly po roce 1950 a ještě více po roce 1953 převážoval, objevil se i zvláštní typ tzv. podnikového filmu, který nabádal k většímu výkonům ukázkou práce nejlepších zaměstnanců (traktaristů, jeřábníků, dojítek, atp., obr. 15).¹² Krátký film nicméně odražel i mnohé jiné kulturně-politické koncepty – otázky správné výživy, lálovýchovy a volnočasového využití, pupulnizování měly být také významné kulturní osobnosti československých dějin.¹³ Trend

Nedostupné tempo
rást a ztvrdění
avariérie

12 ŠOLJER, Karel. „Zapomenutá povinnost filmu a divové státní“, *CZJ*, 1946, č. 13 (3. 4.), s. 201–202.

13 Na těchto snárodních byl vyzdvihován především jejich inspirativní charakter: „Ve smutku Zlepšujeme výrobu v této oblasti“, *Ústřední Tisková zpráva* (období před rokem 1948), kterému dala ozubená kolečka pro náhon vědeckého brády a entonometr. Když film viděl socialistický Hlavní dům, dostal další návod na zlepšení, na které už divko myslel. Benfakti rekt: „Prozkoumání souduhu Trojstva a řeknu mu, že mu děkuji.“ VRBA, Karel. „Filmový škola nás učí k tomu čas: dramaturgiem instruktivního filmu.“

14 Srov. rozvržení témat: „Jednotlivé oblasti filmu na rok 1948: A. filmy tematické, uvědomovací a učiňující; B. národní podnikové produkční filmy (2 filmy); C. budovatelské, dokumentární a národní osvětlovací filmy; D. filmy o průmyslu a výrobě; E. filmy o životě a práci; F. filmy o životě a práci; G. filmy o životě a práci; H. filmy o životě a práci; I. filmy o životě a práci; J. filmy o životě a práci; K. filmy o životě a práci; L. filmy o životě a práci; M. filmy o životě a práci; N. filmy o životě a práci; O. filmy o životě a práci; P. filmy o životě a práci; Q. filmy o životě a práci; R. filmy o životě a práci; S. filmy o životě a práci; T. filmy o životě a práci; U. filmy o životě a práci; V. filmy o životě a práci; W. filmy o životě a práci; X. filmy o životě a práci; Y. filmy o životě a práci; Z. filmy o životě a práci; AA. filmy o životě a práci; AB. filmy o životě a práci; AC. filmy o životě a práci; AD. filmy o životě a práci; AE. filmy o životě a práci; AF. filmy o životě a práci; AG. filmy o životě a práci; AH. filmy o životě a práci; AI. filmy o životě a práci; AJ. filmy o životě a práci; AK. filmy o životě a práci; AL. filmy o životě a práci; AM. filmy o životě a práci; AN. filmy o životě a práci; AO. filmy o životě a práci; AP. filmy o životě a práci; AQ. filmy o životě a práci; AR. filmy o životě a práci; AS. filmy o životě a práci; AT. filmy o životě a práci; AU. filmy o životě a práci; AV. filmy o životě a práci; AW. filmy o životě a práci; AX. filmy o životě a práci; AY. filmy o životě a práci; AZ. filmy o životě a práci; BA. filmy o životě a práci; BB. filmy o životě a práci; BC. filmy o životě a práci; BD. filmy o životě a práci; BE. filmy o životě a práci; BF. filmy o životě a práci; BG. filmy o životě a práci; BH. filmy o životě a práci; BI. filmy o životě a práci; BJ. filmy o životě a práci; BK. filmy o životě a práci; BL. filmy o životě a práci; BM. filmy o životě a práci; BN. filmy o životě a práci; BO. filmy o životě a práci; BP. filmy o životě a práci; BQ. filmy o životě a práci; BR. filmy o životě a práci; BS. filmy o životě a práci; BT. filmy o životě a práci; BU. filmy o životě a práci; BV. filmy o životě a práci; BV. filmy o životě a práci; BW. filmy o životě a práci; BX. filmy o životě a práci; BY. filmy o životě a práci; BZ. filmy o životě a práci; CA. filmy o životě a práci; CB. filmy o životě a práci; CC. filmy o životě a práci; CD. filmy o životě a práci; CE. filmy o životě a práci; CF. filmy o životě a práci; CG. filmy o životě a práci; CH. filmy o životě a práci; CI. filmy o životě a práci; CJ. filmy o životě a práci; CK. filmy o životě a práci; CL. filmy o životě a práci; CM. filmy o životě a práci; CN. filmy o životě a práci; CO. filmy o životě a práci; CP. filmy o životě a práci; CQ. filmy o životě a práci; CR. filmy o životě a práci; CS. filmy o životě a práci; CT. filmy o životě a práci; CU. filmy o životě a práci; CV. filmy o životě a práci; CW. filmy o životě a práci; CX. filmy o životě a práci; CY. filmy o životě a práci; CZ. filmy o životě a práci; DA. filmy o životě a práci; DB. filmy o životě a práci; DC. filmy o životě a práci; DD. filmy o životě a práci; DE. filmy o životě a práci; DF. filmy o životě a práci; DG. filmy o životě a práci; DH. filmy o životě a práci; DI. filmy o životě a práci; DJ. filmy o životě a práci; DK. filmy o životě a práci; DL. filmy o životě a práci; DM. filmy o životě a práci; DN. filmy o životě a práci; DO. filmy o životě a práci; DP. filmy o životě a práci; DQ. filmy o životě a práci; DR. filmy o životě a práci; DS. filmy o životě a práci; DT. filmy o životě a práci; DU. filmy o životě a práci; DV. filmy o životě a práci; DW. filmy o životě a práci; DX. filmy o životě a práci; DY. filmy o životě a práci; DZ. filmy o životě a práci; EA. filmy o životě a práci; EB. filmy o životě a práci; EC. filmy o životě a práci; ED. filmy o životě a práci; EE. filmy o životě a práci; EF. filmy o životě a práci; EG. filmy o životě a práci; EH. filmy o životě a práci; EI. filmy o životě a práci; EJ. filmy o životě a práci; EK. filmy o životě a práci; EL. filmy o životě a práci; EM. filmy o životě a práci; EN. filmy o životě a práci; EO. filmy o životě a práci; EP. filmy o životě a práci; EQ. filmy o životě a práci; ER. filmy o životě a práci; ES. filmy o životě a práci; ET. filmy o životě a práci; EU. filmy o životě a práci; EV. filmy o životě a práci; EW. filmy o životě a práci; EX. filmy o životě a práci; EY. filmy o životě a práci; EZ. filmy o životě a práci; FA. filmy o životě a práci; FB. filmy o životě a práci; FC. filmy o životě a práci; FD. filmy o životě a práci; FE. filmy o životě a práci; FF. filmy o životě a práci; FH. filmy o životě a práci; FI. filmy o životě a práci; FJ. filmy o životě a práci; FK. filmy o životě a práci; FL. filmy o životě a práci; FM. filmy o životě a práci; FN. filmy o životě a práci; FO. filmy o životě a práci; FP. filmy o životě a práci; FQ. filmy o životě a práci; FR. filmy o životě a práci; FS. filmy o životě a práci; FT. filmy o životě a práci; FU. filmy o životě a práci; FV. filmy o životě a práci; FW. filmy o životě a práci; FX. filmy o životě a práci; FY. filmy o životě a práci; FZ. filmy o životě a práci; GA. filmy o životě a práci; GB. filmy o životě a práci; GC. filmy o životě a práci; GD. filmy o životě a práci; GE. filmy o životě a práci; GF. filmy o životě a práci; GH. filmy o životě a práci; GI. filmy o životě a práci; GJ. filmy o životě a práci; GK. filmy o životě a práci; GL. filmy o životě a práci; GM. filmy o životě a práci; GN. filmy o životě a práci; GO. filmy o životě a práci; GP. filmy o životě a práci; GQ. filmy o životě a práci; GR. filmy o životě a práci; GS. filmy o životě a práci; GT. filmy o životě a práci; GU. filmy o životě a práci; GV. filmy o životě a práci; GW. filmy o životě a práci; GX. filmy o životě a práci; GY. filmy o životě a práci; GZ. filmy o životě a práci; HA. filmy o životě a práci; HB. filmy o životě a práci; HC. filmy o životě a práci; HD. filmy o životě a práci; HE. filmy o životě a práci; HF. filmy o životě a práci; HG. filmy o životě a práci; HI. filmy o životě a práci; HJ. filmy o životě a práci; HK. filmy o životě a práci; HL. filmy o životě a práci; HM. filmy o životě a práci; HN. filmy o životě a práci; HO. filmy o životě a práci; HP. filmy o životě a práci; HQ. filmy o životě a práci; HR. filmy o životě a práci; HS. filmy o životě a práci; HT. filmy o životě a práci; HU. filmy o životě a práci; HV. filmy o životě a práci; HW. filmy o životě a práci; HX. filmy o životě a práci; HY. filmy o životě a práci; HZ. filmy o životě a práci; IA. filmy o životě a práci; IB. filmy o životě a práci; IC. filmy o životě a práci; ID. filmy o životě a práci; IE. filmy o životě a práci; IF. filmy o životě a práci; IG. filmy o životě a práci; IH. filmy o životě a práci; IJ. filmy o životě a práci; IK. filmy o životě a práci; IL. filmy o životě a práci; IM. filmy o životě a práci; IN. filmy o životě a práci; IO. filmy o životě a práci; IP. filmy o životě a práci; IQ. filmy o životě a práci; IR. filmy o životě a práci; IS. filmy o životě a práci; IT. filmy o životě a práci; IU. filmy o životě a práci; IV. filmy o životě a práci; IW. filmy o životě a práci; IX. filmy o životě a práci; IY. filmy o životě a práci; IZ. filmy o životě a práci; JA. filmy o životě a práci; JB. filmy o životě a práci; JC. filmy o životě a práci; JD. filmy o životě a práci; JE. filmy o životě a práci; JF. filmy o životě a práci; JG. filmy o životě a práci; JH. filmy o životě a práci; JI. filmy o životě a práci; JJ. filmy o životě a práci; JK. filmy o životě a práci; JL. filmy o životě a práci; JM. filmy o životě a práci; JN. filmy o životě a práci; JO. filmy o životě a práci; JP. filmy o životě a práci; JQ. filmy o životě a práci; JR. filmy o životě a práci; JS. filmy o životě a práci; JT. filmy o životě a práci; JU. filmy o životě a práci; JV. filmy o životě a práci; JW. filmy o životě a práci; JX. filmy o životě a práci; JY. filmy o životě a práci; JZ. filmy o životě a práci; KA. filmy o životě a práci; KB. filmy o životě a práci; KC. filmy o životě a práci; KD. filmy o životě a práci; KE. filmy o životě a práci; KF. filmy o životě a práci; KH. filmy o životě a práci; KI. filmy o životě a práci; KJ. filmy o životě a práci; KL. filmy o životě a práci; KM. filmy o životě a práci; KN. filmy o životě a práci; KO. filmy o životě a práci; KP. filmy o životě a práci; KQ. filmy o životě a práci; KR. filmy o životě a práci; KS. filmy o životě a práci; KT. filmy o životě a práci; KU. filmy o životě a práci; KV. filmy o životě a práci; KW. filmy o životě a práci; KX. filmy o životě a práci; KY. filmy o životě a práci; KZ. filmy o životě a práci; LA. filmy o životě a práci; LB. filmy o životě a práci; LC. filmy o životě a práci; LD. filmy o životě a práci; LE. filmy o životě a práci; LF. filmy o životě a práci; LH. filmy o životě a práci; LI. filmy o životě a práci; LJ. filmy o životě a práci; LK. filmy o životě a práci; LL. filmy o životě a práci; LM. filmy o životě a práci; LN. filmy o životě a práci; LO. filmy o životě a práci; LP. filmy o životě a práci; LQ. filmy o životě a práci; LR. filmy o životě a práci; LS. filmy o životě a práci; LT. filmy o životě a práci; LU. filmy o životě a práci; LV. filmy o životě a práci; LW. filmy o životě a práci; LX. filmy o životě a práci; LY. filmy o životě a práci; LZ. filmy o životě a práci; MA. filmy o životě a práci; MB. filmy o životě a práci; MC. filmy o životě a práci; MD. filmy o životě a práci; ME. filmy o životě a práci; MF. filmy o životě a práci; MH. filmy o životě a práci; MI. filmy o životě a práci; MJ. filmy o životě a práci; MK. filmy o životě a práci; ML. filmy o životě a práci; MN. filmy o životě a práci; MO. filmy o životě a práci; MP. filmy o životě a práci; MQ. filmy o životě a práci; MR. filmy o životě a práci; MS. filmy o životě a práci; MT. filmy o životě a práci; MU. filmy o životě a práci; MV. filmy o životě a práci; MW. filmy o životě a práci; MX. filmy o životě a práci; MY. filmy o životě a práci; MZ. filmy o životě a práci; NA. filmy o životě a práci; NB. filmy o životě a práci; NC. filmy o životě a práci; ND. filmy o životě a práci; NE. filmy o životě a práci; NF. filmy o životě a práci; NH. filmy o životě a práci; NI. filmy o životě a práci; NJ. filmy o životě a práci; NK. filmy o životě a práci; NL. filmy o životě a práci; NM. filmy o životě a práci; NO. filmy o životě a práci; NP. filmy o životě a práci; NQ. filmy o životě a práci; NR. filmy o životě a práci; NS. filmy o životě a práci; NT. filmy o životě a práci; NU. filmy o životě a práci; NV. filmy o životě a práci; NW. filmy o životě a práci; NX. filmy o životě a práci; NY. filmy o životě a práci; NZ. filmy o životě a práci; OA. filmy o životě a práci; OB. filmy o životě a práci; OC. filmy o životě a práci; OD. filmy o životě a práci; OE. filmy o životě a práci; OF. filmy o životě a práci; OH. filmy o životě a práci; OI. filmy o životě a práci; OJ. filmy o životě a práci; OK. filmy o životě a práci; OL. filmy o životě a práci; OM. filmy o životě a práci; ON. filmy o životě a práci; OO. filmy o životě a práci; OP. filmy o životě a práci; OQ. filmy o životě a práci; OR. filmy o životě a práci; OS. filmy o životě a práci; OT. filmy o životě a práci; OU. filmy o životě a práci; OV. filmy o životě a práci; OW. filmy o životě a práci; OX. filmy o životě a práci; OY. filmy o životě a práci; OZ. filmy o životě a práci; PA. filmy o životě a práci; PB. filmy o životě a práci; PC. filmy o životě a práci; PD. filmy o životě a práci; PE. filmy o životě a práci; PF. filmy o životě a práci; PH. filmy o životě a práci; PI. filmy o životě a práci; PJ. filmy o životě a práci; PK. filmy o životě a práci; PL. filmy o životě a práci; PM. filmy o životě a práci; PN. filmy o životě a práci; PO. filmy o životě a práci; PP. filmy o životě a práci; PQ. filmy o životě a práci; PR. filmy o životě a práci; PS. filmy o životě a práci; PT. filmy o životě a práci; PU. filmy o životě a práci; PV. filmy o životě a práci; PW. filmy o životě a práci; PX. filmy o životě a práci; PY. filmy o životě a práci; PZ. filmy o životě a práci; QA. filmy o životě a práci; QB. filmy o životě a práci; QC. filmy o životě a práci; QD. filmy o životě a práci; QE. filmy o životě a práci; QF. filmy o životě a práci; QH. filmy o životě a práci; QI. filmy o životě a práci; QJ. filmy o životě a práci; QK. filmy o životě a práci; QL. filmy o životě a práci; QM. filmy o životě a práci; QN. filmy o životě a práci; QO. filmy o životě a práci; QP. filmy o životě a práci; QQ. filmy o životě a práci; QR. filmy o životě a práci; QS. filmy o životě a práci; QT. filmy o životě a práci; QU. filmy o životě a práci; QV. filmy o životě a práci; QW. filmy o životě a práci; QX. filmy o životě a práci; QY. filmy o životě a práci; QZ. filmy o životě a práci; RA. filmy o životě a práci; RB. filmy o životě a práci; RC. filmy o životě a práci; RD. filmy o životě a práci; RE. filmy o životě a práci; RF. filmy o životě a práci; RH. filmy o životě a práci; RI. filmy o životě a práci; RJ. filmy o životě a práci; RK. filmy o životě a práci; RL. filmy o životě a práci; RM. filmy o životě a práci; RN. filmy o životě a práci; RO. filmy o životě a práci; RP. filmy o životě a práci; RQ. filmy o životě a práci; RR. filmy o životě a práci; RS. filmy o životě a práci; RT. filmy o životě a práci; RU. filmy o životě a práci; RV. filmy o životě a práci; RW. filmy o životě a práci; RX. filmy o životě a práci; RY. filmy o životě a práci; RZ. filmy o životě a práci; SA. filmy o životě a práci; SB. filmy o životě a práci; SC. filmy o životě a práci; SD. filmy o životě a práci; SE. filmy o životě a práci; SF. filmy o životě a práci; SH. filmy o životě a práci; SI. filmy o životě a práci; SJ. filmy o životě a práci; SK. filmy o životě a práci; SL. filmy o životě a práci; SM. filmy o životě a práci; SN. filmy o životě a práci; SO. filmy o životě a práci; SP. filmy o životě a práci; SQ. filmy o životě a práci; SR. filmy o životě a práci; SS. filmy o životě a práci; ST. filmy o životě a práci; SU. filmy o životě a práci; SV. filmy o životě a práci; SW. filmy o životě a práci; SX. filmy o životě a práci; SY. filmy o životě a práci; SZ. filmy o životě a práci; TA. filmy o životě a práci; TB. filmy o životě a práci; TC. filmy o životě a práci; TD. filmy o životě a práci; TE. filmy o životě a práci; TF. filmy o životě a práci; TH. filmy o životě a práci; TI. filmy o životě a práci; TJ. filmy o životě a práci; TK. filmy o životě a práci; TL. filmy o životě a práci; TM. filmy o životě a práci; TN. filmy o životě a práci; TO. filmy o životě a práci; TP. filmy o životě a práci; TQ. filmy o životě a práci; TR. filmy o životě a práci; TS. filmy o životě a práci; TU. filmy o životě a práci; TV. filmy o životě a práci; TW. filmy o životě a práci; TX. filmy o životě a práci; TY. filmy o životě a práci; TZ. filmy o životě a práci; UA. filmy o životě a práci; UB. filmy o životě a práci; UC. filmy o životě a práci; UD. filmy o životě a práci; UE. filmy o životě a práci; UF. filmy o životě a práci; UH. filmy o životě a práci; UI. filmy o životě a práci; UJ. filmy o životě a práci; UK. filmy o životě a práci; UL. filmy o životě a práci; UM. filmy o životě a práci; UN. filmy o životě a práci; UO. filmy o životě a práci; UP. filmy o životě a práci; UQ. filmy o životě a práci; UR. filmy o životě a práci; US. filmy o životě a práci; UT. filmy o životě a práci; UY. filmy o životě a práci; UZ. filmy o životě a práci; VA. filmy o životě a práci; VB. filmy o životě a práci; VC. filmy o životě a práci; VD. filmy o životě a práci; VE. filmy o životě a práci; VF. filmy o životě a práci; VH. filmy o životě a práci; VI. filmy o životě a práci; VJ. filmy o životě a práci; VK. filmy o životě a práci; VL. filmy o životě a práci; VM. filmy o životě a práci; VN. filmy o životě a práci; VO. filmy o životě a práci; VP. filmy o životě a práci; VQ. filmy o životě a práci; VR. filmy o životě a práci; VS. filmy o životě a práci; VT. filmy o životě a práci; VU. filmy o životě a práci; VV. filmy o životě a práci; VX. filmy o životě a práci; VY. filmy o životě a práci; VZ. filmy o životě a práci; WA. filmy o životě a práci; WB. filmy o životě a práci; WC. filmy o životě a práci; WD. filmy o životě a práci; WE. filmy o životě a práci; WF. filmy o životě a práci; WH. filmy o životě a práci; WI. filmy o životě a práci; WJ. filmy o životě a práci; WK. filmy o životě a práci; WL. filmy o životě a práci; WM. filmy o životě a práci; WN. filmy o životě a práci; WO. filmy o životě a práci; WP. filmy o životě a práci; WQ. filmy o životě a práci; WR. filmy o životě a práci; WS. filmy o životě a práci; WT. filmy o životě a práci; WU. filmy o životě a práci; WV. filmy o životě a práci; WX. filmy o životě a práci; WY. filmy o životě a práci; WZ. filmy o životě a práci; XA. filmy o životě a práci; XB. filmy o životě a práci; XC. filmy o životě a práci; XD. filmy o životě a práci; XE. filmy o životě a práci; XF. filmy o životě a práci; XH. filmy o životě a práci; XI. filmy o životě a práci; XJ. filmy o životě a práci; XK. filmy o životě a práci; XL. filmy o životě a práci; XM. filmy o životě a práci; XN. filmy o životě a práci; XO. filmy o životě a práci; XP. filmy o životě a práci; XQ. filmy o životě a práci; XR. filmy o životě a práci; XS. filmy o životě a práci; XT. filmy o životě a práci; XU. filmy o životě a práci; XV. filmy o životě a práci; XW. filmy o životě a práci; XY. filmy o životě a práci; XZ. filmy o životě a práci; YA. filmy o životě a práci; YB. filmy o životě a práci; YC. filmy o životě a práci; YD. filmy o životě a práci; YE. filmy o životě a práci; YF. filmy o životě a práci; YH. filmy o životě a práci; YI. filmy o životě a práci; YJ. filmy o životě a práci; YK. filmy o životě a práci; YL. filmy o životě a práci; YM. filmy o životě a práci; YN. filmy o životě a práci; YO. filmy o životě a práci; YP. filmy o životě a práci; YQ. filmy o životě a práci; YR. filmy o životě a práci; YS. filmy o životě a práci; YT. filmy o životě a práci; YU. filmy o životě a práci; YV. filmy o životě a práci; YW. filmy o životě a práci; YX. filmy o životě a práci; YY. filmy o životě a práci; YZ. filmy o životě a práci; ZA. filmy o životě a práci; ZB. filmy o životě a práci; ZC. filmy o životě a práci; ZD. filmy o životě a práci; ZE. filmy o životě a práci; ZF. filmy o životě a práci; ZH. filmy o životě a práci; ZI. filmy o životě a práci; ZJ. filmy o životě a práci; ZK. filmy o životě a práci; ZL. filmy o životě a práci; ZM. filmy o životě a práci; ZN. filmy o životě a práci; ZO. filmy o životě a práci; ZP. filmy o životě a práci; ZQ. filmy o životě a práci; ZR. filmy o životě a práci; ZS. filmy o životě a práci; ZT. filmy o životě a práci; ZU. filmy o životě a práci; ZV. filmy o životě a práci; ZW. filmy o životě a práci; ZX. filmy o životě a práci; ZY. filmy o životě a práci; ZZ. filmy o životě a práci;

9 Krátký film: apud: v úložišti záznamů z roku 1947. NA, f. 861 – Ministerstvo kultury, k. 170.

10 Opatkovská se nevaldla: *Že čas předlevovala programem diváci (dáv) mimo kinosál, snuží, nebo jedí předkové duhy*, *VILAŘ, Jitka*. *Muzej národy na zpravodajské filmy: Jitka a dleba*, 1. 1965, č. 1–2, s. 27–31.

11 Krátký film: zpráva o činnosti za rok 1948 a 1947. NA, f. 861 – Ministerstvo kultury, k. 170.

„podnělové“ tvorby, instruktáž, filmového vzoru pusili pro roce 1953 především s ohledem na důležitější podjornu agitáční-propagační práce s filmem. Ve filmovém odvětví se Sochařský plán kulturně-osvětové činnosti, formulo- vaný ministrem informací Václavem Kopeckým v březnu roku 1950,¹⁶ začal realizovat právě poprvé na přelomu let 1952 a 1953. Výzva k upřesnění populárně-vědeckého a naučného filmu jako tvorby, jež „seznamuje široké vrst- vy obyvatelstva s výsledky hrdání naší techniky a vědy“ a popularizuje složky přírodního hospodářského plánu,¹⁷ se naplnila nejprve v roce 1952 v souvislosti s prvními kinolektoráty¹⁸ a rozšiřující se osvětovou prací s filmem¹⁹ či v rámci akcí organizovaných od roku 1952 ve spoluprá- ci s Československou společností pro šíření politických a vědeckých znalostí (Filmová hrdová univerzita – FLU,

6 filmů); C. filmy školní (10 filmů); D. satirické filmy ve formě kátek (1 film); E. filmy učebního žánru, portrétní reakce a jiných zájemst- jevů, mistrůch vystavoval (5 filmů); E. filmy popularizační vědy a techniku, ukázkové jevy prozačinnosti v našem životě (5 filmů); F. kulturně-sociálně- edukativní filmy (3 filmy); G. životní příběhy starých lidí (6 filmů); H. filmy o krajinné krásy – názkazy (bezpečnosti naší země) (6 filmů); I. filmové fundelony – hrané krátké filmy (5 filmů); G. filmy pro děti, výtvarná videa a výtvarná videa (bezpečnosti naší země) (4 filmy); J. filmy experimentální (2 filmy); CEL. filmy (učebkové) (5 filmů). Přeprogram na rok 1949. N.A. L. 881 – Ministerstvo informací, k. 170. s. Připrava na rok 1949.

- 15 KOPPECKÝ, Václav: *Sochařský plán kulturně-osvětové činnosti*. Praha: Ministerstvo informací 1950.
- 16 KOPPECKÝ, Václav: *Žánry a kultura de služeb socialistu*. Praha: Minister- stvo informací 1950, s. 28.
- 17 Zač. kinolektoráty přecházeli osvětová beseda. Výzkumnému ústavu školního ústavu upravené údaje na různých místech od října 1952, od května 1954 pak již pravidelně. Jednalo se o ukázkové promítání zpravidla krátkých dokumentárních filmů s přednáškou na konci. Účastí je: populárně-vědecké téma. První přednášky pak začaly být v pozdějších letech souborovány do tematických cyklů (v roce 1953 kapit. cvičení, Kuzněpovský akum.) SOUKR. Mláda: *Práce kinolektorátů*. Osvětový předná 9, 1954, č. 20, s. 317.
- 18 „Celostátní seznam osvětových pracovníků a první s filmem“: *Osvětový předná 8, 1953, č. 8, s. 125.*

hovory o mířininské agrobiologii aj.).²⁰ Tehdy začal být krátký film mnohem explicitněji popisován jako důležitý (bes- tohol) odbornou ministerstva informací, totiž odbornou stráně politické propagace.²¹ I proto je právě v letech 1953 až 1956 v kritickometrizní tvorbě nejzřetelnější patrná vazba na stá- ně-hospodářské zájmy.

Přestože jsou roky 1953 a 1954 co do objemu výroby kon- krtně populárně-vědeckého a naučného filmu mírně slab- ší než léta předchozí i následující (srov. tabulku na konci příspěvku), je s nimi spojen počet největší agitace za kul- turně-propagační práci s filmem.²² Snaha komplexněji za- pojovat film do agitáčních a propagačních kampaní a akcí souvisela mimo výše uvedené také s vládním usnesením o zvyšování hmotné a kulturní úrovně lidu z 15. září 1953, podle něhož se měla pozornost kulturní politiky státu za- měřit na materiální potřeby a duchovní zájmy člověka.²³ Začala tak být mnohem silněji akcentována představa ki- na jako osvětového střediska kontrolovaného orgány státu a strany, v němž na diváka nebude působit pouze morálka celovečerního hraného filmu, ale kde jej osloví také infor- mační a instruktivní podněty filmu krátkého. Krátké filmy prvo měly nejen doplňovat běžné celovečerní programy kin, ale měly se také stát součástí filmových festivalů pra- cujících (FFP), akcí typu FLU, filmového jara na vesnici, a díky intenzivnější práci s úzkým filmem proniknout při- mo na pracoviště (do závodních klubů, osvětových besed,

- 19 N.A. J. MK, K. 103, sign. Spolky: Československé společenství pro šíření politických a vědeckých znalostí. Ústavní a srovnávací organizacího řádu, 7. 7. 1952.
- 20 O filmech s promem Kopeckým o filmu v manuálu: *hovorové se jako o významných agitáčních prostředcích vyjádřil Václav Kopecký ve svém předná v roce 1951. KOPPECKÝ, Václav: *O názvu kulturně-osvětové práce v Československu*. Praha: Osvěta 1951, s. 22.*
- 21 Rod: „O kulturně masové práci“: *Filmový předná 1, 1954, č. 2, s. 17.*
- 22 Tamtéž.

Neodstínné tempo
růstu a zbrzděná
avenigarda

dílen atp.), využívané, měly být také ve školách, na interakcích a nejlépe státních pracovních záloh. Motivací pro místní práci s filmem se snažily zvyšovat různé možnosti, které soustře, návštěvnost měla podporovat propagace konkrétních akcí a představení místním rozhlásem, na následcích zvláštními přílohami časopisů (např. *Osvětlové práce či Křídla*).²³ Rubriky propagující instruktivně osvětlovou práci s filmem zavedly po roce 1953 ve větší míře také například v odborné časopisy, pravidelně se novým filmům obom, ale i metodice práce s filmem věnovala například periodika *Zlepšovatel o výtvarce, Zdravotnická pracovníce, I osnic-ká práce, Pracovní zálohy, Pracovník Svazarmu, Zdravna škola či Bezpečnost a hygiena práce*.²⁴ Do češtiny bylo také přeloženo množství sovětských metodických příruček o práci s krátkými filmy, například *Film v našich službách či Film v klubu*.²⁵ I pozdější původní práce na stejné téma pak přiznávaly zásadu inspirovat v práci Sovětského svazu.²⁶

Studia populárně-vědeckého a naučného filmu začala být na nové úkoly od roku 1953 systematictější připravována

- 23 DACHNER, Vojtěch: „Klimaxi odhovorových kin“: *Filmová práce* 1, 1954, č. 8–9, s. 125–126. Vojtěch Dacheň byl v letech 1952 až 1954 tajemníkem Institutu nové tvorby, později, až do roku 1970, jejím náčelníkem.
- 24 *Stvo, kapit. články: MAREK, Jaroslav*: „Film, náš pomocník při zdravotnické práci“: *Zdravotnická pracovníce* 1, 1953, č. 12, s. 751–753. STŘECH, Josef: „Instruktivní film – náš pracovník při výchově kolektivních pracovníků“: *Pracovní zálohy* 1, 1953, č. 8, s. 1. VRBA, Karel: „Filmyvé škola násobu gntuystu“: *Zlepšovatel o výtvarce* 4, 1953, č. 3, s. 86–87. ŽIŽKA, Ačimant: „Na plet využití úsk, rozhlasu a filmu“: *Pracovník Svazarmu* 2, 1953, č. 6, s. 22–23. DUKA, Zbyněk: „Překy p m využití filmu a diaplanu při výcllově k bezpečnosti práce“: *Bezpečnost a hygiena práce* 1, 1954, č. 5, s. 152–154. HRT, ER, Viktor: „Přesled filmů o zdravotnické“: *Zdravna škola* 2, 1954, č. 1, s. 15.
- 25 FENDROV, A. s. – GRIGORJEV, D. B.: *Film vnašich službách*. Praha: Naše vojsko 1950; BARANOVSKIJ, D.: *Film v klubu*. Praha: Práce – vydavatelstvo KOH 1960.
- 26 KÁMÍŠ, Jaroslav: *Jasnování film v osvětlové práci*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury 1957. VRBA, Karel – SVORNODÁ, Ludvík: *Instruktivní film do zdravotní věsné*. Praha: Práce 1951.

film, že pud sebe převzalo dosud samostatně fungující Oddělení pro úzký film a Oddělení kros lemného grafu. Činnost těchto oddělení měla být nově primárně navázána na tvorbu populárně-vědeckých a naučných filmů.²⁷ Tak jako měla největší organizační koncepcí studia zafaktivní zejména výrobu krátkých filmů na úzkou formátu, očekávalo se, že jejich uplatnění přispěje paralelně probíhající proměna diskrétního systému Decentralizace převádějíct kina pod patronát místních národních výborů a jejich kulturně-osvětlových odborů podporovala nové způsoby rozšiřování státní kin a specifických způsobů promítání mimo běžná kina (HAVELKA 1972: 297). Účelovějšímu využití promítacích přístrojů vlastních kulturními odděleními nejrozumnější inspirovat, jehož okolím bylo mimo jiné distribovat právě krátké naučné filmy v regionech. Kř se tak měl mnohem intenzivněji uplatnit jako nástroj náboru nových pracovníků sil, jako názorný prostředek seznamující s novými pracovními metodami a zařízeními s moderním zařízením, jako součást školení a kurzů (ibid.: 16).²⁸

Ohlasu zpravodajství a dokumentaristiky v období po roce 1953 vedla výše komentovaného obecného tendu užšího sepeří krátkometrážní tvorby s kulturní politikou strany a státními hospodářskými zájmy, ověřnilo také postupné rozšiřování televizního vysílání. S uhladem na flexibilitu televizního média se filmové zpravodajství začalo odklonit od denních aktualit k reportážním snímkům s obecnějšími společenským přesahem a trvalější platností. Zatímco regionální činnáci deníky (ostravský, hrnovský a ústecký) či měsíčníky *Čs. pionýr* a *Kulturní měsíčník* postupně zanikaly, udělali

- 27 *Stvo, JAHN, Jiri*: „České populárně-vědecké filmy“: *Film a doba* 1, 1955, č. 5–6, s. 205–209. Jiri Jahn byl v letech 1954 až 1956 vedoucím Státního populárně-vědeckého ústavu nových filmů. *Stvo, např. HAVELKA 1972: 300.*
- 28 Zvláštní specializovanými periodiky byl pro celé zkomunálně období včelován filmová deník (1951 až 1952) a pozdější měsíčník *Řebnyčeho o sport* (HAVELKA 1972: 331).

Neodstřížené tempo
růstu a zbrzděná
avantgarda

si po cola 50. leta svou pozici v produkčním schématu od roku 1953 nově zavedený politicky orientovaný inženýrský *Vádní přehled* (HAYELKA 1973: 118–120).

Druhá polovina 50. let do situace výroby českých filmů příliš změn nepřinesla. Ani po reorganizaci Československého státního filmu (ČSFF) v roce 1956 se KF dramaturgicky neodtrhýval od zaměření na pokrokově-budovatelská témata a propagaci klíčových konceptů jednotlivých úseku státní správy. Krom samotného důrazu na sektory průmyslové výroby, zemědělství, náboru nových pracovníků a zdravotnické osvěty posílila produkce snímků propagujících konkrétní společenské zbroží. Filmy tohoto typu měly napomáhat rozvoji vnitřního ohledu a propagovat vybrané výrobky v zahraničí. KF měl tímto reagovat na stále naléhavější nároky, jež Československé kulturní politice 50. let kladla zvyklá se životní úroveň středních vrstev (srov. KALINOVÁ 2004: 143) a spolu s ní se prosazující prvky konzumního životního stylu (KNAPIK 2006). Demnanthm zadavatelem zakázek na tyto snímky bylo ministerstvo vnitřního obchodu, asi třetina vznikala na objednávku samotných výrobních družstev a podniků, třetina byla určena pro zahraniční trh.²⁹ I reklamní film však byl v 50. letech těsně spjat s prioritami národného hospodářství a preferovanými koncepty kulturní politiky. Úkolem snímků nebylo propagovat výrobek samotný jako spíš obhajovat aktuálně preferovanou koncepci životního stylu. V reklamě měl „převážně aspekt výchovný“, měla se „stát školou životní kultury“.³⁰ Sámek *Hyže* (Vladimír Brebera, 1958) tak například navyžl k nákupe výše konkrétní značky, ale napopak upozorňoval na její význam ve výživě s ohledem na správnou životní správu, a fungoval tak de facto jako zdravotnická osvěta. V systému monopolní výroby reklamy zcela postřádaly zmlúky o výrobci zboží, a zpravidla naopak propagovaly správné

(například stravovací) návyky a výhodné vlastnosti výrobků: sýry jako „laciný zdroj energie, výživý a vitamínů“ – *Jezte více sýry* (Emmanuel Kanička, 1959), máslové sušenky jako „výborné, trvanlivé, levné“, šelid čas ženám a chutnající mužům – *Máslové sušenky* (Milan Tichý, 1959) apod. Jejich výroba byla centrálně plánována a kontrolována, neboť nejčastějším zadavatelem zakázek u KF byly samy státní (národní) podniky, ale buď ministerstva (ministerstvo poštovního průmyslu), nebo odborové organizace (Sdružení potařnářského průmyslu). Ústřední svaz sportovních družstev) či samotní „reklamní ústředí“ (Reklamní podnik, Reklama obchodu).

V souvislosti s víracíčelovostí reklamní a propagační tvorby se od druhé poloviny 50. let navonek také legitimizovala již dříve prosazovaná vnitřní tendence studia nerozlišovat vyráběné filmy podle druhu (kreslené, loutkové, reportážní atp.), ani podle studia, kterému jsou primárně přiděleny a ve kterém vznikají. V kategorizaci krátkých filmů bylo to-té od roku 1955 zavedeno nové tematické členění do dvanácti kategorií, označovaných písmeny A až M. Z poležek zeměpis, přírodu, zemědělství, průmysl, věda a technika, idologie, výchova a školství, sport, zdravotnictví, umění, branná výchova, zábavné se ve druhé polovině 50. let v distribučním oběhu nejvíce uplatňovaly stále snímky průmyslové, dále ideologické, tedy přímo prosazující stranické imperativy, silně zastoupení měla rovněž řada sportovní a zemědělská (HAYELKA 1973: 234). Ve srovnání s plány roku 1949 (viz pozn. 14) naopak zřetelně oslabla produkce kulturní a umělecky zaměřené, což souviselo s výše zmiňovaným akcentem na využití filmu v masové osvětové činnosti. Kinolektoráty a dalšími přednáškovými akcemi s filmem. Přednáškové cykly doprovázené krátkými filmy totiž byly nejčastěji zaměřené na témata technická, průrodovědná či zemědělská.³¹

29 PIXA, Kamil: „Čeho jsme dosáhli?“, *Reklama* 5, 1959, č. 3, s. 100.

30 NÁVRÁTI, Antonín: „Filmy v reklamě“, *Kultura*, 1958, č. 41, s. 3.

31 Viz například nejvíce epizodované cykly snímka *Filmové životní univerzity*:

Nedostupné tempo
rást a střídané
svanigarda

bránili tomu, co Šulc označil za „trpné reprodukcí roli filmáře“ a „protokolismus“, byli snadně ochotní připustit prvky ozyřádnosti pouze v případě, že slouží rozvoje filmu zrujiti diváka. Přestože Holub se Šulcem po budoucích filmních vyžádovani maximálně promyšlený a konceptní přístup k tématu a jako příklad tvorběho selhání uváděli jeho stereotypní zpracování, v podstatě tvorběho selhání uváděli jeho výrobního plánu (hla praxe spíše k standardizaci a jednoduchým produkčním schémátům, „oživovaným“ po vzoru Sovětského svazu právě různou (zpravidla však násilně aplikovanou) formou dramaturgie v dědecké informace.³⁵

Produkce studia KF tehdy vznikala jako výsledek komunikace Studia s dohlážitelskými orgány státu a strany na jedné straně a konzultanty či zadavatelji – muzejnístvy, ústavy, či národními podniky – na straně druhé. Pro pochopení politického, společenského a kulturního významu produkce KF v 50. letech je proto vhodnější od hodnotících komentářů primárně odhlédnout a pokusit se nejprve rozkrýt prostředí, v jakém krátké filmy vznikaly, odhalit konkrétní mechanismy usměrňující produkci krátkých filmů a pokusit se přehledněji, jak žárově a tematické spektrum tvorby i její služebnost ovlivňovaly výrobní podmínky Studia – organizační uspořádání dílčích studií a koordinace jejich práce, ekonomická situace, personální základna, produkční záležitosti, technické vybavení a podobně. To, jak se Studiu dařilo plnit vytkané cíle, jakým směrem orientovalo svou tvorbu, i to, do jaké míry si mohlo dovolit experimentovat, nesouviselo vždy výhradně s kritérii ideologickými, ale (až zpravidla v první řadě) s tím, jakým provozním či ekonomickým komplikacím muselo čelit.

KÁROVÉ PROBLÉMY ZÁSTĚRKOU NEREALNÝCH ODHADŮ

Na první pohled, pokrokové laděný proces byl podle oficiálních prohlášení narušován vesměs pouze karbovými problémy, tedy nekvalifikovanou či nedostatečnou aktivní prací zaměstnanců na vyšších pozicích, zejména vedoucích dílčích studií a dramaturgů. Každoroční zhodnocení výsledků dosavadní činnosti sice obvykle připouštěla rezervy či nedostatky, ty však byly na jedné straně vysvětlovány jako důsledky nekoordinované práce na postech mimo hlavní sítnu zodpovědnosti (spolupracovníci z jiných institutů, v regionech atp.), na druhé straně pak sloužily jako východisko pro ignorování žádoucích zlepšení pro další období. K penzi drobné kritiky práce dvojnásobných složek, běžné od počátku fungování Studia, však po roce 1950 přibýly častější personální proměny na vedoucích postech, vysvětlované ovšem nikoli pouze pracovní nekompetencí, ale spíše idenou neprobádností a nedostatečnou politickou angažovaností. Takto byla například zdůvodněna jedna z prvních kádrových čistek ve Studiu dokumentárního filmu, při níž byli v lednu roku 1951 hromadně odstraněni vedoucí Studia Jan Kliment, vedoucí peritodické redakce Jan Škopík a vedoucí nepravidické dokumentární redakce Jiří Pajoušek. Podle „Zprávy o situaci v dokumentárnímu filmu“ bylo jimi reprezentované dosavadní vedení Studia dokumentárního filmu „hlavní brzdou zlepšení práce“, neboť „projevilo politickou i organizační neschopnost a dokonce nedostatek dobré vůle řídit se usnesením a připomínkami Rady, směřujícími k zlepšení práce“.³⁶

Kádrovou personalistiku KF současně ovlivňovalo to, že jeho zaměstnanci měli při výkonu své práce přístup k cizlým

Nedostatečné tempo
růstu a zbrzděná
avantgarda

³⁵ Šulc např. (A)HN, [int.] „Česky populární vobdecky film“, *Film a doba* 1, 1953, č. 5–6, s. 205–209.

³⁶ Spolu s Klimentem, Škopíkem a Pajouškem opustili Studiu také režisér Hanuš Burger a Egmont Beck, kteří byli označeni za trockisty. Zpráva o situaci v dokumentárnímu filmu a čistky na zlepšení tvorby: M. P. 1. (leden 1951) N.A. 5. 02/4. ČV KSČ, sv. 1, 163, str. 28.

internacím dorýkajícím se státní bezpečnosti. Šlo zde především o to, že měli ztvárnovat pokrokovou pracovní metodu a žánr potenciálně hrozící unik informací o inovativních technologických řešeních. Pracovníci Studia dokumentárního i populární-vědeckého a naučného filmu byli posláni na natáčení do nejdůležitějších závodů, na strategické stavby, do významných institucí zdravotnické péče (nemocnic, léčebnů, lázní, sanatorií), což jim údajně mělo skýtat možnost dozvědět se ohrožená neznámá skutečnost státního významu. Hovořilo se výslovně o možnosti „zcizení důležitých materiálů pro průmyslovou špiónáž (detaily zločoveckých návrhů, snímky zařízení závodů, komunikací, přehrad)“.³⁷

I proto muselo být při výšetrovém zaměřeních obezřetně důsledně v prvé řadě na jejich politickou uvědomělost, teprve v druhé pak na řemeslnou zručnost, umělecké kompetence a organizační schopnosti. I kádrovou politiku KF tedy podobně jako další oblasti jeho činnosti výrazně ovlivňovala varla na průmyslovou výrobu a hospodářské imperativy.

Souvztažnost napojení výroby na státem plánovaný hospodářský a ideový rozvoj a personálního složení Studia byla nicméně ještě poněkud komplikovanější. Skutečnost částých personálních proměn totiž byla jinak využívána v oficiální rétorice Studia (výročních zprávách atp.), jiné byly její skutečné příčiny. Mnozí pracovníci Studia opouštěli dobrovolně, neboť nebyli spokojeni s výší mezd, kterou dostávali za poměrně náročnou a hektickou práci.³⁸ Ta

byla meadekvátní zejména proto, že na Jomunářích, navvážujících základ platu díky práci na konkrétních filmech, se nejvíce šetřilo, bylo-li třeba provést škrty v rozpočtu připravovaného snímku.³⁹ Ve zprávách dokumentujících řešení nespokojivých výsledků činnosti Studia však byla tato přírozná motivovaná fluktuace zaměstnanců účelově zanedbávána se stavem vynucenou proměnou kádrů a obhajována jako jedno z nápravných opatření zavazujících budoucí zlepšení.⁴⁰

S proměňáním kulturní a hospodářské politiky do plánování produkce Studia a so zaměstnanecem nespokojeností vyvolanou nedocentním vysokých nároků na čas a pracovní nasazení souvisele také disparitace mezi tím, jak byl výrobní plán KF naplňován kvantitativně, a zda výsledky splňovaly také kritéria kvalitativní. Později stále více kritizované problémy v provozu a organizační praxi studia se zprvu takto dávalo zastrat upozorňováním na dočlenění, ba převýšení počtu závadků. I přesto, že výroba KF v celkovém objemu rok od roku neustále narůstala, a přesto, že tisk s oblibou referoval o mezinárodních festivalových úspěších československé krátkometrážní produkce, objevovaly se nezpochybnitelné nedostatky v umělecké a technické kvalitě (zejména originálnosti) snímků, nedávalo se udržovat těsnější sepestí s tematickými prioritami a zakázek ze strany státní správy, odborných ústavů a dalších institucí, nedostatečné promyšlený byl rovněž systém praktického uplatnění „užitkové“ krátkometrážní tvorby (filmů náborových, instruktážních, výrobních a školních), s čímž souvisle i problematika časové pružnosti výroby (ve smyslu aktivity pracovníků i popularně-vědecké osvěty). Nedostateky a problémy na jednotlivých úselech rovněž spolu přitom velmi těsně souvisely, navzájem se ovlivňovaly a byly

³⁷ Toulková.

³⁸ Na řízení a tvorbě podhodnocení si stěžoval například šéfredaktor Studia zpravodajských filmů šéf Plán: Eváček, zde částku 1 Kč pro kameramana a 1,40 Kč pro režiséra za nuci uvážlivého (tedy nikoli analocujícího) mezeričku. Tyto částky totiž byly platiné paušálně pro všechny sádky, a už by bylo překvapivé, kdyby například pro všechny sádky. Srov. PL, AK, Jitř: „Jitřské názory na zpravodajské filmy“, *Film a drama* 1, 1966, č. 1-2, s. 27-31. K otázce nepřiměřeného honoráře šéfa plánu na sídkách filmoch se vyjádřuje i Jan Zámečník, Rudupa Jura Křesný: *Essai ovládnouti, nezaučeno, patříš kosen* v 19471, NA, E 197-7 - Archiv ÚV KSČ, a. 1, 661.

³⁹ K otázce nespokojivých výsledků v ústředním plánovací viz též.

⁴⁰ NA, E 651 - Archiv ÚV KSČ, k. 196, sl. Zaměstnanci KF.

příčinou stále kritizované „neproduktivnosti“ krátkometrážní práce.

Postup plánování, výroby, realizace, distribuce a uvádění primárně zpomínalová nedostatečná koordinace mezi jednotlivými organizačními složkami Studia. Pracovníci KF byli s ohledem na proklamované poslání krátkometrážní výroby nuceni v jednotlivých fázích výrobního procesu i v rámci zajišťování distribuce filmů komunikovat s množstvím dalších institucí různého druhu: od staničních orgánů, ministerských úředníků, konzumně-kontrolních orgánů, přes odborné poradce z výzkumných ústavů, kontaktní osoby v průmyslových závodech, zemědělských družstevních a dalších institucích, v nichž se natáčelo, až po organizátory akcí využívaných film v kulturně-masové práci, provozovatele specializovaných kin či kulturního střediska krajských osvětlových besed, vedoucí sborů Revolučního odbojového hnutí (ROH) atp. Tematické plány KF vznikaly na základě zakázek, kterými studio obstarala ministerstva. Výrobní plány se snažily na nejvíc vyhovět požadavkům tematických plánů, pouze v případě shod či podobnosti mezi náměty navrhovanými ministerstvy docházelo ke slučování v komplexnější pojinná lbréta. Náměty byly pak zadány k scénaristickému rozpracování a scénáře se následně rozasílaly k posouzení pověřeným pracovníkům příslušných odborných institucí, aby je zhodnotili z hlediska vědecké správnosti. Tito odborníci pak měli tvůrčím sloužím jako poradci při realizaci filmu a účastnili se také zkušebních projekcí.

Efektivnost a rychlost jednání se všemi uvedenými orgány přitom nebyla ideální. Odhadované dva až tři měsíce na výrobu krátkého filmu od schválení námětu pro uvedení do kin nebylo možné dohrzet téměř nikdy. K několikaletému přípravkování scénářů a manipulacím s rozpučty, jež budou podrobněji připomenuty dále, se přidávaly ohlédže a překážky realizací. Jihměší si stěžovali, že jim pracovníci v průmyslových závodech brání v natáčení, nebo jim

dokonce nepůčívají příslušné slučje, jeniciz práce je třeba zaznamnat.⁴¹ Studia nebyla dostatečně vybavena, nedostávalo se potřebného filmového materiálu. V průběhu celého období se nedarilo dostatečně zabezpečit, že filmy budou skutečně používány a promítány na místech, pro která jsou určeny (v závodech, družstvech, na školách, v osvětlových besedách apod.). Nerealné odhady v načasování filmové výroby, které měla „být napřed“, způsobovaly zahlcení Studia prací, kterou nobylo možné zodpovědně stihnout a i kvůli nim krátkometrážní tvorba „zastarávala“ tačka v průběhu svého vzniku.

Přítěna toho, proč soukoli dílčích fázi v produkci a distribuci krátkých filmů v různých momentech zadhlávala, samozřejmě nebyla jen jedna. Jednalo se spíše o souhrn více faktorů na pozadí výrobního procesu, jež jeho plynulý vývoj negativně ovlivňovaly. Klíčovým paradoxem plánování krátkometrážní tvorby bylo krom toho, že vznikala v kooperaci s institucemi vně filmového oboru, navykly na odlišné tempo práce i rozhodování, především to, že měla vznikat v navržení množství i kvalitě i v případech, že na ni chyběly peníze a nedostávalo se ani materiálu.

PODFINANCOVANÝ KRÁTKÝ FILM

Schematickému zpracování na úkor tvořivého přístupu k lématu se mnoho snímků nevyhnuo především kvůli časovému tlaku. Nároky na rychlé zvládnutí zakázky vedly k standardizaci výrobních postupů ve smyslu typu „jak se co dělá“, „co je z čeho“.⁴² Studio bylo také nuceno slučovat náměty předkládané různými ministerstvy do jednoho filmu (postup označovaný jako „meziministerská koprodukce“),

41 ČAPOUŠEK, Hra: „Instrukční film – lokyč pozomník v organizaci nových, pňtkokovena merní práce“, ČOV 4, 1964, č. 4, s. 105–107.

42 Formule a osobních poznámek Třibu Lohovce NFA, E Jitř Lohovce (nezpracováno).

Redakční tempo
ristu a zbrzděná
avertéarfa

Neodstřížené tempo
 děje a zbrzděná
 avantgarda

spíše chvilky. Od poloviny 30. let začal stát krátkometrážní tvorbu systematictější dílovou formou příspěvků pro projekty scharžované zvláštní komisí Filmového poradního shrom. Výše podpory ovšem zdaleka nemusela pokrýt celý rozpočet a finance zásadně nebyly přidělovány předem – vždy pouze poté, co byl film komisi schválen.⁴⁴

Zesilněním kinematografie vzal systém dílčích podpor na jednoleté krátkometrážní projekty za své. Finančně byly přidělovány přímo ze státního rozpočtu, a to na tvorbu jednotlivých studií zvlášť. Výše státního příspěvku vycházela z výrobního plánu a reflektovala průběžné odhadované náklady na dílčí typy filmů podle personálního nasazení, technické náročnosti (zvuk, malážení v exteriérech) a metráže. Ceny filmů o délce okolo 300 metrů se (dle údajů z roku 1947) pohybovaly zhruba od 100 do 350 tisíc korun. Nejlevněji vycházela tvorba periodická (konkrétně měsíčníky), a níž se počítalo s 80 tisíci korun, dražší pak byly snímky instruktivní a výukové (150 až 170 tisíc korun) a reportáže (zhruba 200 tisíc korun), nejdražší potom dokumentární a loutkové filmy (až 360 tisíc korun).⁴⁵ Peněz na krátkometrážní tvorbu se ovšem ani v rámci zesílené kinematografie nedostávalo a spekulování o rozpočtových škrtech krom cenzurních diskusí významně prodlužovalo dobu výroby jednotlivých snímků. Většina filmů se tak v průběhu realizace nesotkávala pouze s dramaturgickými korekcemi – jejich výslednou podobu krom ideových zásadů usměrňovaly také přesuny mezi dílčími položkami rozpočtu. Návrhy dramaturgické i ekonomické kontroly si přitom obvykle protlačily – bylo nutno šetřit, ale na druhé straně také předělávat, doplňovat, a tedy i čekat další financování filmový materiál – při schvalování dokončených

případně méně navrhaný pro samostatný krátký film zkrátit do šoty v týdnuku (viz dále v textu). Přijalý tematický a výrobní plán byl v dílčích letech neustále aktualizován a pozměňován s ohledem na nové naléhavé zakázky ze strany ministerstev a institucí. Výroba většiny snímků nebyla dokončována dostatečně brzy na to, aby byly schopny plnit svůj původní úkol, přičemž ani jejich nasazení do oběhu nebylo zcela flexibilní – například zemědělské filmy se na vesnici, kde hrály významější roli než v městech, dostávaly často se značným zpožděním. To přiznávali ustátně iředitelé Studia dokumentárních a zpravodajských filmů – Jiří Puleš hovořil roku 1955 o tom, že „filmy, které ukazují hrozivou výsadbou brambor, jsou zde (na vesnicích) – pozna. autorovy) promítány v době, kdy se rané brambory už sklízí. Šelý o zimním školení diváctví nikdo přičítá její v době jarních prací“.⁴⁶ Odklích Kříž komentoval obdobnou situaci zpětně v roce 1957 přímou fak, že „...! na vesnici jsme ukazovali nové způsoby jarní orby, když naši venkovští diváci úspěšně končí senoseč“.⁴⁷ Problematikou situací kasové a organizační (nekompatibilita státních zakázek, tematického a výrobního plánu a realizačních možností studia ovlivňoval vedle dříve zmíněných okolností zejména systém financování krátkých filmů.

Oázka zdrojů a způsobilá podpora krátkých nehraných filmů byla jedním z klíčových bodů debat o dokumentárním filmu v Československu již v předválečném období. Krátké filmy byly vždy obecně volběny pro svůj kulturně-osvětový význam a zásadní roli v propagaci státních (či národních) hodnot, finanční prostředky na podporu jejich výroby i distribuce se však sháněly obtížně a zpravidla

40 JILÁK, Jiří. Různé názory na zpravodajské filmy. *Film a obzor* 1. 1958, č. 1-2, s. 27-31, zde s. 31.

41 KŘÍŽ, Oldřich. Práce Studia zpravodajských a dokumentárních filmů. *Rozpravotodkac a řad: řadem Studie. Film a obzor* 3. 1957, č. 6, s. 568-571, zde s. 568.

44 K. Precl, *Letnice meziválečného útlaku s důrazem na vztahy po roce 1935* (viz cit. FISAL KOVÁ 2009).

45 *Uspodněský plán 19. 12. 1947*, N.A. 1. 861 – Ministerstvo informac. k. 170.

Neodstátné tempo
růstu a zbrzděná
avanšánda

projektů filmů *Mezi hornickými učni* a *Setkání na ulici* bylo například doporučeno zcela později začítky akce filmů doplněním zcela nových hraných (matricových) sekvencí.⁴⁷ Nejčastěji se proto šlo o na rozdíl pro zaměření, což zpětně podlévalo výše diskutovanou morálku pracovníků Štúdia. K dalším abstraktním úsporám opatřením patřilo také převzetí zpracování filmů, související s tendencí omezovat výdaje za materiál a laboratorní zpracování.⁴⁸ V aktuálních případech – pokud šlo o to, že se z ekonomických a časových důvodů nepodaří splnit úpravu prioritní úkol – se přistupovalo k nouzovému řešení nahrazení plánovaného krátkého filmu štem v týdnech. Touto zásadní metodou byly nahrazeny nejčastěji náhrovné náměty, určené primárně čerstvým absolventům škol, které se neudálo uspokojivě duholovat do čerua, aby byly zatřazovány do programu před koncem školního roku.⁴⁹ Zdržování výroby kvůli spurno o díla rozpočty ubecněji souviselo se zřejmou nesystematičností zpráscbu financování krátkometrážní tvorby vůbec.

Peníze přidělované přímo ze státního rozpočtu se do roku 1948, než byla zavvedana nová opatření týkající se financování krátkometrážní tvorby, nevztahovaly na snímky, o jejichž výrobu usilovala díla ministerstva. S výdaji na tuto zakázkuovou tvorbu pro státní správu měla jednodlivá ministerstva

47 Přípomnky ke krátkým filmům „Mezi hornickými učni“ a „Setkání na ulici“, NA, f. 861 – Ministerstvo informací, k. 177, n. l. 60.981.98.

48 Například o kreslickeho projektu „Kauky – Ivaaku zá“ bylo v pozdějším rozpočtu usíděno více jak 100 tisíc korun díky štem za práci výrobního štábu, režatů, kouturistů, kožatů, technického štábu, dále za filazový a kreslicke pracovní a laboratorní filie o nepufáděno chlapci, který se pělají, byl zkrčen a více než 35 minut a byl uveden po roce práce roku 1949 pod názvem „Kauky oú“ v režii Karla Kánra, Kauky – Ivaaku náš (abduccování rozpočtu) 17. 10. 1948) NA, f. 861 – Ministerstvo informací, k. 170, č. j. 2270/48.

49 Porcále si krátkých propagandních filazeb celozru učňovského dorozu do horcoví a stavební (14. 1. 1948), NA, f. 861 – Ministerstvo informací, k. 197.

a další instituce počítat ve vlastních rozpočtech a z nich potom výsledné náklady uhradit Československé filmové společnosti (Čafis). Ministerstva však ve svých finančních pluzech zpětně narážela na nevolnou štú (ministerstva financí) akceptovat jimi navrhané položky. Zafranco tak například ministerstvo výživy v roce 1947 žádalo o 4 miliony korun, bylo mu pro potřeby krátkometrážní tvorby ve výsledku sclyváno pouze 800 tisíc.⁵⁰ Škrty podobného rázu musela řešit i ustátní ministerstva,⁵¹ a to na počátku nového kalendářního roku, tedy v době, kdy byl výrobní plán na tento rok již půl roku schválen, a u některých filmů bylo započato s realizací. S ohledem na novou situaci ministerstva zpravídala určovala priority pořadí realizace původně navržených filmů. Ty však mohly narážet na dřívější zvolení výrobní postup štúdia, které mohlo s ohledem na jiné okolnosti (výhoda souběžného natáčení více filmů v jedné lokaci ap.) rozpracovat zcela jiné projekty původního výrobního plánu. Nový systém toků finančních podpor přinesl pořátek roku 1948, kdy byla veškerá hospodářská agenda převedena na Čafis, a to i v případě nákladů na filmy vrřebené pro státní správu.⁵² Tato úprava byla nadále uplatňována i v rámci nové zřizování ČSFF.

Štúdio si v prolášené ústředního technolo výroby ČSFF Vladimira Václavíka od této úpravy slibovalo nejen jednodušší, transparentnější a spolehlivější přístup financí v souladu s dřívě odsouhlasenými tematickými a výrobními

50 Ministerstvo výživy – výrobní plán krátkých filmů na rok 1948, 18. 1. 1948, NA, f. 861 – Ministerstvo informací, k. 170.

51 Např. Ministerstvo dopravy – výrobní plán krátkých filmů na rok 1948, 20. 1. 1948; Ministerstvo průmyslu – výrobní plán krátkých filmů na rok 1948, 12. 1. 1948. Vše NA, f. 861 – Ministerstvo informací, k. 170.

52 Schůze Správního štúru pro hospodářské a finanční věci filazového podnikání (19. 2. 1948), NA, f. 861 – Ministerstvo informací, k. 171, a. j. 81.140/48-S.

plány, ale také možnost individuálního přístupu k jednotlivým námětům: „Nelze se dostat do neudržitelného stavu, kdy by každá státní instituce nebo podnik mohla požadovat od jiných institucí neb podniků propagaci práce zdarma. Pokud budou chtít ministerstva do práce zasahovat, musí počítat vo svých rozpočtech s položkami na propagační činnost pomocí filmu.“⁵³ S předstihem, že se KF osvobodí od tlaku, kterým jeho produkci ovlivňovaly ministerské zakázky, a že klesne podíl ministerstva iniciativně tvorbou KF, pokud se ministerstvo ve vztahu ke studiu slane ze zákazníka použije poradním orgánem, však nebylo možné pracovat příliš dlouho. Již na podzim roku 1948 byla původní opatření pozmeněna tak, že krátké filmy přímo žádané ministerstvy přebíral ČSFD částecně či v plné míře rozpočtové pouze v případě, že byly vhodné do celostátní distribuce. Současně však zůstával primárním zhotovitelem krátkých instruktivních filmů pro státní správu a úkolů jeho dramaturgů bylo plánovat přednostně s ohledem na požadavky ministerstev a (v pak kombinovat s vlastními tvůrčími záměry.⁵⁴

ZAKÁZKY A TECHNICKÉ ZÁZEMÍ BRZDOU AKTUALNOSTI

V takovémto režimu hospodřil KF dále v průběhu celých 50. let s tou výjimkou, že od roku 1956 fungoval jako samostatná účetní jednotka.⁵⁵ V polovině 50. let tak filmy objevené ministerstvy a jinými orgány tvořily údajně 90 procent

53 Křátek Filmy pro státní správu (24. 6. 1948), MA, F. 601 – Ministerstvo informací, k. 171, d. j. 64.103/48.

54 „Filmy ministerstev, pokud nepřijde o zájem všeobecného záje, budou pro nominátní espiřtenci, z nichž část bude možno převzít přímo do programu Československého státního filmu, bezto: bravení jako filmy zakázkové z rozpočtových prostředků jednotlivých ústředních úřadů.“ Krátké filmy pro státní správu v roce 1949 – Výrobní program (8. 11. 1949), NA, F. 603 – Ministerstvo informací, k. 171, d. j. 65.204/49.

55 Stov. capř. HAVELKA 1973: 116.

produkcce českých a 75 procent produkce slovenských studií KF.⁵⁶ K nejaktivnějším zadávatelům patřila obecně ministerstva zemědělství a zdravotnictví, dále ministerstva vnitra, stavebnictví, hutí a rudných dolů, dopravy či místního hospodářství, s minimálními třemi filmy ročně počítala také ministerstva strojírenství, potravinářského průmyslu a lesů a dřevařského průmyslu. Zvláštní kategorií tvořily sotmky objevené Československou dohodou kumorem, určené pro propagaci Československa v zahraničí. Jejich bylo objednáváno až dvacet kusů ročně.⁵⁷

Problém záležel zakázkové tvorby byl částečně vyřešen až zřízením samostatného studia Propagafilm, které převzalo veskerou zakázkovou tvorbu KF soustředěnou dosud v rámci Studia populárně-vědeckých a naučných filmů (SPVNF).⁵⁸ Osamostatněním výroby propagačních, reklamních a instruktivních filmů standardního i úzkého formátu měla náborové a instruktivní témata pro průmyslové obory a zemědělství, sport a tělovýchovu, z oblasti bezpečnosti práce, protipožární obrany, propagace služeb a zboží pro zahraniční i vnitřní trh vymezit a populárně-vědecký, naučný, ale i zpravodajský a dokumentární film mály namisto přesvědčování převzít ryze informativně-osvětové úkoly.

Přesluže se pruce „zakázka – objednávka – plán – akční-lace“, jak bludný kruh krátkometrážní tvorby do roku 1957 popisoval Antonín Navrátil:⁵⁹ opravišním od ministerských zájmů značně zjednodušil výrobu i tak nadále nepřiznivé ovlivňovala příjná vazba výrobního plánu na plán tematický. Který Filmová rada (FR) nadále sestavovala v konzultaci s odbornými institucemi tak, aby krátkometrážní tvorba

Nedostatečné tempo
růstu a zbrždění
svantgarda

56 Zpráva o situaci ve výrobě a výstři krátkého dohodového filmu (10. 10. 1953), NA, F. 02/4 - Archiv ÚV KSČ, d. j. 63, sv. 85.

57 Viz např. Návrh tematického plánu Studia populárně-vědeckých a naučných filmů pro rok 1956, NA, F. 02/4 - Archiv ÚV KSČ, d. j. 63, sv. 85.

58 Propagafilm zabsjil svou činnost k 1. červenci 1957 a jeho vedoucím se stal Karel Piva (HAVELKA 1973: 137).

59 NAVRÁTIL, Antonín. „Novo se zentio“, *Film a dobo* 4, 1958, č. 5, s. 78.

sledovala především státně-politické zájmy v jednotlivých oblastech. Plánování tak i nadále philo především politický úkol – prošetřovacíma tematických a výrobních plánů se měl KF „vypotřádat rovnoměrně se všemi potřebami našeho hospodářského a kulturního života v rámci úkolů, příslušejících dokumentárnímu filmu, a udát předem ideové výchovné a propagační zaměření budoucích scénářů“.⁶⁰

Rozdělení zodpovědnosti mezi SPVNF a Propagfilm tak ke zrychlení výrobního procesu, kvůli němuž byla z důvodu zablčení SPVNF zakázkami změna vypracována nepřispěla. I nadále totiž „[...] tematické plány – a hlavně jejich realizace – často nepochybně dávají puls života našich pracujících, kteří – zvláště v průmyslu a zemědělství – by podle nadě- kterých našich krátkých filmů se zastaralou problematikou asi těžko splnili své plánované úkoly“.⁶¹ Problém zastaralosti řešili i tvůrci filmu reklamního, propagačního spořeheni zhoží či služby různých podniků v Propagfilmu. Stížnosti na to, že filmy po prvním promítnutí pozbyvají své aktuální platnosti, vedly Studio k tomu, aby služovně náměty převzaly z různých hospodářských i kulturních úseků do jednoho filmu. Tyto mezinárodnostské „koprodukcce“, jak se o nich psalo, dávaly vzniknout scénkům propagačním například potraviny spolu s propagační správou životopřevy a náhorem mládeže do tělovýchovy, jež byly ve výsledku uzavřovány jednak jako veskrze hospodárná řešení, jednak jako scénky „oslovující diváka komplexním sdělením“.⁶²

60 Dokumentární film (nedeřvnaoj) N.A. 6.1972 – Archiv ÚV KSČ, s. 1. 608.
61 NESVĚDA, Albon. „Krátkých filmoch – mezkofrádná kromee“, Film o dnoh 5, 1959, č. 7, s. 407–408, zde s. 498.
62 BALÁK, Jarocof. „Prvé práv o film“, Peklona 5, 1959, č. 3, s. 97–98.

možli trochu nechtít při pohledu na poslední lyžátské závody [...]“.⁶³ Usměvnost lakových výroků se ovšem vytlačila v případě filmu přímo navažujících na státní formulovaní přímýmslové, zemědělské a jiné osvětlové-propagační impertivity. Měly-ly filmy ukázovat pokroky na poli vědy a techniky, seznamovat s novými pracovními postupy a upozorňoval na možnosti zlepšení stávajících výrobních metod, ale například i sportovních výkonů, musela být jejich výroba pružná, musela bezprostředně reagovat na novinky, současně musela být zabezpečena jejich flexibilita distributora. (Ne)kompatibilita s plánovými úkoly navíc komplikovaly s financováním související neulášené technické podnikový práce v KF.

Nedostatečně bylo například vyhazování speciálních zařízení mlkro- a makrokineematografie, kamerami pro jednoobkňkové snímání i těmi, které jsou nutné pro zpomalené zachycení pohybu. Ani Oddělení kresleného grafu, které bylo v roce 1953 ve snaze posílit koordinaci služek podlépících se na tehdy privilegovaném instrukčním filmu přičleněno ke Studiu populárně-vědeckého a naučného filmu,⁶⁴ nedispomovalo vyhovujícími zařízeními pro tikové snímky. Pro výrobu úzkých filmů se nedostávala adekvátních kamer, stříhačích stolů a magnetofonů, takže i v době rozšířování úzkoframátové produkce byla hůžnou, ba dokonce převládající praxí redukce filmu původně natočeného na 35mm film na 16mm. Barevné snímky nebylo možné ve větší míře vyrábět kvůli nedostatčně vyhovujícímu osvětlovacímu parku. Zdláždování zavádění nových technik (úzkého formátu, barvy atp.) obecně šlo ruku v ruce s každodenními ztráťami, která vyplývala z nutnosti půjčovat si zařízení od Studia uměleckých filmů. To samozřejmě příměrně dbalo

63 KRÍŽ, Oldřich. „Práce Studia zpravodajských a dokumentárních filmů. Rozhovory mekkce s ředitelem Studia“, Film a dnoh 3, 1967, č. 6, s. 358–371, zde s. 368.
64 Štvo: např. HAVRILKA 1972: 100.

Nedostitně tempo říšiu a zhrzděná avantgarda

na plnění vlastních úkolů a technické vybavení půjčovalo až v druhé řadě.⁶⁵ Na nedostatečnost technického vybavení přitom narážela i výroba zpracovatelských a dokumentárních filmů, stejně jako regionální studia v Brně, v Gottwaldově a v Bratislavě.⁶⁶

Neodsluněným problémem celého období byl současně nedostatek přidělovaného filmového materiálu na výrobu. Množství neuráže, které dostávali filmaři k dispozici, bylo silně podhodnocováno, sníž byl brán ohled na to, kolik filmů měli podle výrobního plánu natočit.⁶⁷ K naucele opakováním výtákn k činnosti studií ze strany ministerstva informací neopak patřilo upuzorování na nedostatečnou snahu „snížit procento vyřazeného materiálu a zvýšit procento materiálu uveřejnitelného“.⁶⁸ Že se situace krátkometrážní tvorby v tomto ohledu dlouhodobě nezlepšovala, dosvědčují komentáře z roku 1958, zejména na skutečnost, že „předimenzovaný hospodářsko-administrativní kolos [...] prakticky znemožňuje, aby režisér a kameraman smlhli kapornu a vydali se na touky“.⁶⁹ Zmínky tohoto typu narážely na nekompatibilitu produkce krátkých filmů s imperativy národního hospodářského plánování – jejich důsledky se lo-gicky odrážely i v distribuci.

Kvůli termínové zbrzděné produkci tak většinu snímků v období nahrazovaly filmy zahraniční, zejména sovětské. Sovětské filmy měly jednak složit filmatům jako inspiraci, vzor pro vlastní práci,⁷⁰ v samotné distribuci však měly především nahrazovat nedostatek kvalitních domácích filmů.⁷¹

Změnu tohoto poměru přinesl až rok 1957.⁷² Což ovšem souviselo s obecným oslabením procenta dovozu.⁷³ Ani československé filmy však v distribuci nenacházely ve výsledku takové uplatnění, jak se plánovalo. Přestože od roku 1948 platilo pravidlo povinného promítání krátkých filmů jako doplňků celovečerního programu, byla součástí rozvíjená i síť separátního uvádění výhradně krátkých filmů ve spnicelizovaných kinotech Čas a Časok (totéž, vybaveno zařízení pro úzký film), promítajících výhradně krátké filmy.⁷⁴ Specializace způsobů uvádění se obecně mohutně rozvinula po roce 1953. Když se krátké filmy začlenily do programu tzv. minořadných akcí s filmem (F.L.C.)⁷⁵ Filmového jara na vesnicích,⁷⁶ akcí typu Duben, měsíc Jesů, Film pomáhá zemědělcům, akce hygienických a bezpečnostních opatření atp.⁷⁷],

Nedostatečné tempo růstu a zbrzdění avantgardy

65 Ke všem uvedeným bodostatkům viz Zpráva o situaci ve výrobě a využití krátkého národního filmu (10. 10. 1958), NA, F. 0214 – Archiv ÚV KSČ, a l. 83, sv. 83.
66 Dokumentární film – Zpráva z prověrky pracovišť (7. 7. 1950), NA, F. 1917 – Archiv ÚV KSČ, a l. 668.
67 Viz např. Dopsis Jana Kučery Dobrušku (19. 1. 1948), NA, F. 1917 – Archiv ÚV KSČ, a l. 651. Kultura se jako teoretická vědomá studia zpracovatelského filmu stěžuje na to, že její oddělení nestarší přídělovou dotaci (zadejla není zvukově negativ) na to, aby mohlo plnit zadání úkolů. Janle Kučery: Ja na vlné systém přístroje na pos. nikoli ca snímek – tak vznikají dí spragnore.
68 Československý zpracovatelský film – zpráva o správných úkonech na rok 1947 (20. 12. 1947), NA, F. 1917 – Archiv ÚV KSČ, a l. 810.
69 NÁVRÁTL, Antonín: „Vás šilcoví dokument – tradice a deusok“, Kulturní, 1958, č. 28, s. 3.

70 Švor: Keda: „Vedokopepubliční a nezávě filic v roce 1951“, Kino, 1961, č. 3 (0. 2.), s. 50. JAHN, Jiří: „Český populární velkoký film“, Film a režie 1, 1959, č. 1-6, s. 205-209.
71 VRNICE, Jan: „Naukové filmy“, Svět práce 8, 1949, č. 2 (13. 1.), s. 10. DALBER, Vojtěch: „K činnosti celovečerních kin“, Filmová práce 1, 1954, č. 8-9, s. 125-126.
72 Švor: např. HAVELKA 1973: 234 (tabulka).
73 Švor: např. HAVELKA 1973: 157 (tabulka).
74 První kin Čas vznikla již v roce 1947, jejich síť se postupně rozvíjela. Fillovní programů Kin Čas (23. 11. 1947), NA, F. 819 – Ministerstvo kultura, k. 172, č. 1, 86-1947-57. Dále viz např. KOŠAN, Josef: Co jsou to „Časok“, Práce, 1950, č. 306 (30. 12.), s. 4.
75 Švor: mj. RAADIMERSKÝ, J.: „Filmová historie univerzity“, Filmová práce 1, 1954, č. 1, s. 5.
76 Švor: mj. LAJBYŘOVÁ, B.: „Filmyové jaro na vesnici“, Filmová práce 1, 1954, č. 1, s. 4.
77 Zpráva o situaci ve výrobě a využití krátkého národního filmu (10. 10. 1958), NA, F. 0214 – Archiv ÚV KSČ, a l. 86, sv. 85. Děle: 02 NÁVRK, Jaroslav: „Zlavorování – pomoci filmů“, Zpracovatelská práce, díle 1, 1954,

O půňkovaný program krátkých filmů mělo navíc pečovat Oddělení zvláštních představení prosteductivním regionálních poborok státních orgánů, osvětových zařízení, škol či závodních klubů,⁷⁷ plánovalo se zřízení informačního kina na letišti Rozumné⁷⁸ či promítání těžkých propagačních filmů v jídelních vozzech Českých drah.⁷⁹ Využití filmu v běžné agitaci a propagační práci, jaké slibovaly původní plány, však bylo kritizováno jako nedostatečné i v polovině 50. let – teprve tehdy také začaly být organizovány mezikrajové soutěže pro zvýšení iniciativy pracovníků k lepšímu využití populárně-vědeckých, naučných a instruktivních filmů.⁸⁰

ZÁVĚR: POCHRBNĚ BÍELÁ STRÁŽ PĚTILETKY

Tvůrci krátkých filmů byli nuceni dostát požadavkům ideové a odborné kuraknosti námiho i jeho zpracování, ale také nároku na reflexi aktuálního vědeckého, technického, průmyslového i zemědělského vývoje, stejně jako preferovaných metod výchovných a vzdělávacích. To vše přitom v intencích předem nastaveného tematického a výrobního plánu, avšak bez nezbytného realizáčního zázemu. KF se tak ocital ve „dvoudomí“ puzici výrobce (financovatele) produktu, který by měl v co největší míře rozpozovat s nejnovějšími trendy v takřka všech oblastech národního hospodářství, vědy a kultury, ale jehož realizaci v takového období není možné z nejrůznějších důvodů zajistit. Omílaný

argument o nekompetentnosti personálu, strhávající pozornost ze systémových problémů na jednotlivce, zde přitom hral roli faktika nezatajnou. Zásadní rozpor totiž spočíval mnohem spíše v nekompatibilitě státních výrobních předpokladů krátkometrážní tvorby v ekonomicky a technicky nevyhovujících podmínkách s rytmem inovativních procesů. „...I prospět našemu hospodářství, našemu tempu budování a růstu našich techniků a zlořčovatelů“⁸¹ jak si slibovali teoretici a ideologové, mohly krátké filmy jrouze v míře menší, než jakou jim kvantitativně určoval výrobní plán, a i proto bývaly na pozadí účelové oslavových tiskových zpráv ve vnitřních materiálech tak často kritizovány. Jestliže se v počátcích plánování práce na krátkém filmu tvrdilo, že se v rámci dvouletého plánování staly krátké filmy ze „suchopárně nezáživně“ stravy „vůlany) předkrmem“⁸² úkoly pětiletky jejich poslání v mnohém zradikalizovaly. Z „předkrmu“ se v nových podmínkách měl stát „předvoj“⁸³ – „ideová avantgarda“⁸⁴ Přesvědčení o tom, že by krátký film měl pokračové dění nikoli zachycovat, ale předvádět, tedy být nástrojem teoretické didaktiky; nikoli praktické reality; zůstalo platným tvůrčím idealem po celé období. Krátké filmy měly být především nástrojem

Nedostupné tempo
růstu a zhrzlěná
avantgarda

- 77 L. s. 36–41. BUREŠ, Zbyněk: „Využití filmu k vědovému a propagačnímu bezpečnému přehledu“, *Bezpečnost a hygiene práce*, 1954, č. 4, s. 126–129.
- 78 NÁVSAJIT, A.: „O práci jednotky závodního klubu“, *Filmová práce*, 1954, č. 7, s. 110–111.
- 79 Návrh na zřízení informačního kina na letišti v Rozumné (č. 3. 1947), N.A. J. 691. Ministerstvo informací, k. 231, č. 1, 60.982747.
- 80 Ministerstvo průmyslu – krátké filmy (29. 5. 1948), N.A. č. 661 – Ministerstvo informací, k. 171, č. 1, 63.510748. Podrobnější srovn. ČESÁLKOVÁ, 2011.
- 81 Jasinův krouček pro 3. období: roční sjezd v roce 1953, Slov. jazyk. LAVELKA 1973: 213.

- 82 VRBA, Karol: „Plán práce filmu“, *Technické noviny*, 1953, č. 2 (27. 4), s. 9.
- 83 BARTOŠ, Miroslav: „O tak řečkový kulturní film“, *Masopisník*, 1945, č. 1 (14. 9), s. 10–11, zde s. 10.
- 84 „Krátký film je především filmové vědov a předurčením hlavněho filmu. Je především v tom, že razí nový způsob styku diváka se skutečností. [...] Krátké filmy jsou tedy především filmy osvětovými, výchovnými plujícími úkoly na dvou frontách současně – nejen vzhledem k divákovi, ale i k filmuvcům tvůrcům. Jsou školou nejen ve smyslu technickém a formálním, totiž že učí mněška používat filmové lasky a filcových strojů, nýbrž i hlouběji, totiž že učí novým způsobem vyjadřovat dané díky.“ Jasinův krouček – materiál k dalšímu československému filmu (redakce), N.A. č. 1947 – Archiv ČV KŠČ, s. 1, 651.
- 85 KÁRAŠOVÁ, Jindřich: „Za aktuálností filmu“, *Za socialistické zemědělství*, 6. 1956, č. 8, s. 784–788, zde s. 785.

osvětově-výchovného apelu, fungovat jako „filmová škola, která bude účinným prostředkem k zvyšování technických kvalit všech pracovních, k zvyšování výtuhosti i zhospodárně vytrhy, a tím i vydatnou pomocí při budování socialismu v naší vlasti“.⁸⁷ Měly „přimáhat klesající cestu do- vým myšlenkám“, měly „připravovat lidi na to, co do jejich života vstupuje nebo zamestnanou vstoupí, tedy být na špičce“⁸⁸ a stát se ideovou avantgardou – aby vedl(y) pracovníci k správnému chápání vývoje národního hospodářství – vysvětlovat podstatu a smysl tohoto vývoje, být nejen rádcem, ale i vůdcem diváka“.⁸⁹

Přes různé plány a specializované akce se však tento nákol KF nedalilo uspokojivě řešit. Byl „vzpuhou při pl- nění pětiletého plánu“, stál na „přední službě pětiletky“, jak se psalo v propagacích materiálech snímku o zvyšo- vání efektivit práce souložím. Kritikou a sebekritikou uvedeného do kin roku 1950 pod názvem *Pětinový dopi- sovatel*,⁹⁰ zúslávalo cílem pouze proklamovaným, nikoli naplněným.⁹¹ Nedřešené otázky financování a zašřo- vání náležitěho vybavení studií a materiálů na filmování, nevyváženost státně-zakázkové tvorby a vlastních plánů studií, z níž vyplývala potřeba studii filmové-realizační časový plán a jeho termíny s termíny chodu národních

hospodářství, v důsledku zásadně zkracovaly „životnost“ krátkých filmů. Pezdni masovování filmů do kin si protifo- žilo se snahou dížel krok s procesem zlepšování a inovaci po vzoru Sovětského svazu. Klíčovým rysem vývoje česko- slovenské krátkometrážní produkce 50. let se tak stala hra vzájemného dohánění a předhánění⁹² mezi požadavky plá- novací pokroka zemědělsko-průmyslové výroby a filmem jako nástrojem propagace pokrokových teorií. Imperativ zlepšování i požadavek nespokojit se s oficiálním plánem a iniciativně si stanovovat vlastní příněly inovaci zásadní roli ve výrobním procesu.

I přes výhodu názornosti a možnosti masového oslovení však krátký film v realizačních podmínkách Českosloven- ska 50. let nebyl schopen na dynamiku inovací reagovat dostatečně flexibilitně. S ohledem na předpoklady svého vzniku a výrobu náklady jednoduše nebyl mediem, které by si mohlo dovolit zastávat tak rychlé jako vědecké ten- rie – být nástrojem na jedno použití. Proklamované poslání fungovat jako vzor škola, či dokonce avantgarda tak studia KF ve vztahu k hospodářství a průmyslu neplnila.

Nutnost filmové výroby se naopak stala mezdianizace pří- ce dle určitého vzoru: omezený počet režisérů natáčel spu- lu se stejipnými spolupracovníky série formálně podobných filmů na různá témata. Kvantitativní nadplán vznikl na úkor kvality: originální tvůrčičtí – filmy nefungovaly jako vzory navenek – ve vztahu k hospodářství a společnosti –, ale mezi sebou navzájem, jako modely adekvátního podání určitého typu látky, u něhož lze předpokládat hladké od- soublastění, a tedy zkrácení výrobních a sčítavových pro- cedur jako lakové však krátké filmy nestloužily ani rozvoji

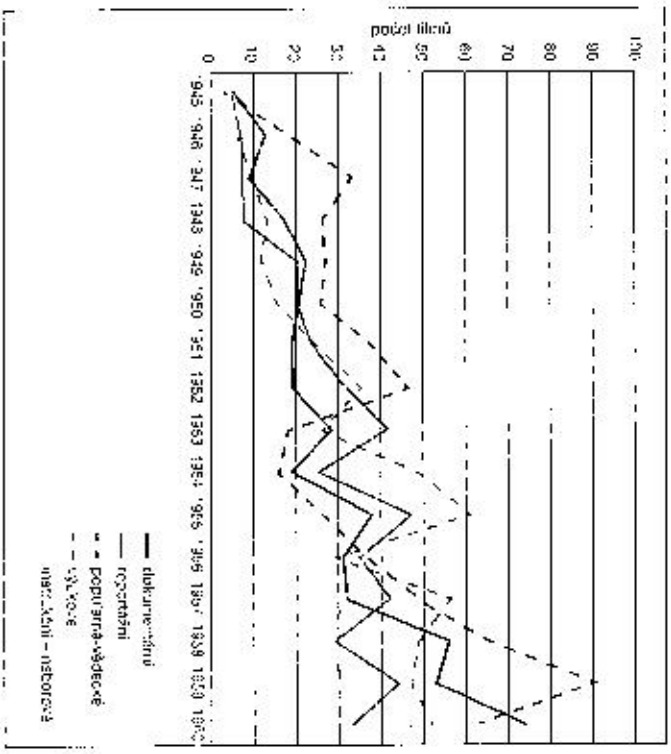
Nedostupné tempo
rástů a ztvrděná
avantgarda

86 VRBA, Karel: „Filmová škola našeho průmyslu“, *Zhospodářování a výstavba* 4, 1953, č. 3, s. 66–67.
87 BYSTRON, Vladimír: „O Studiu populárně-vědeckých filmů bez super- lativ“, *Kino* 14, 1950, č. 4 (19. 2.), s. 51.
88 KÁRAŠOVÁ, Jindra: „Z ekonomie filmu“, *Za socialistickou zemědělství* 6, 1950, č. 8, s. 704–708, zde s. 753.
89 „Jižnícký diplomant“, *Přímový přehled* 2, 1950, č. 40 (20. 10.), s. 7–8.
90 Podle záznamů z jednání redakční rady dokumentárního filmu by: režisér Josef Vácha navržen několikaletý odborný technický sčítat. Doproměnit se týkalo především rozvojem či počínání ciklových dělání mohví. Vv- zůvlnuvala měla být např. „dílečka závořůh ozpuzovace srstny“, „opozadění nupak spory mezi „sčítanými zářímí a obřímí starého řádů“, „Zápis ze schůzky redakční rady dokumentárního filmu (20. 7. 1950)“, NA, L 1977. Archiv ÚV KSČ, o. j. 685.

91 *Přímový přehled* je asyálně i názor snímku v říšské lesed. Vácha zpř- covává jichm opět téma zlepšování od- rky v závoděh. Film vznikl v roce 1948 ve spolupráci s Palatinan státem a ne přičítán mékřika zlepšování, z. lidu“ dokumentoval vnitřní „dosah zlepšování zmo- stnaním do kvě“. Vácha navrhl mj. iž film *Dělník sý dějepisovatel*.

GRAF (POUÍ, PRODUKCE KE DĚ ŽÁNRO)

FILMOGRAFIE

- Co nevíme a světle (Urbaniuk Vosahlik, 1955)
- Český kopr (Josef Suran, 1954)
- Dejiny a předehnat (Josef Vácha, 1948)
- Dejiny dopisovatel (Josef Vácha, 1950)
- Levák a náš (Karel Mann, 1949)
- Jezele více syrt (Emanuel Kanéra, 1959)
- Ludia pod Vihorlatom (Štefan Uher, 1956)
- Máslové susenky (Milan Tichý, 1959)
- Mozartova Praha (A. F. Šulc, 1956)

Neodstřížné tempo
růstu a zhrzdění
avantgarda

- Par Prokock v pokračení (Karel Zeman, 1949)
- Ryža (Vladimír Brezoba, 1956)
- Svatoborán plamenem (Jaroslav Novotný, 1954)
- Ty kráňku tragédie (Štefan Uher, 1957)
- Živá a neživá (Josef Vácha, 1954)

LITERATURA

- ČESÁLKOVÁ, Lucie
2009 „Oběť ve státním zájmu. Kulturně-propagandní do-
datk a filmová politika 30. let“; *Huminnace* 21, 2009, č. 2,
s. 135-135
- ČESÁLKOVÁ, Lucie
2011 „Film v místech novyukřtěho času“; *Huminnace* 23,
č. 1, s. 111-117
- HAVELKA, Jiří
1972 *Československé filmové hospodářství 1951-1955*
(Praha: ČSFD)
- 1973 *Československé filmové hospodářství 1956-1960*
(Praha: ČSFD)
- KALINOVÁ, Lenka
2003 „Změny sociálního systému v Československu po dru-
hé světové válce v kontextu vývoje ve vyspělých zemích“;
in *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Čes-
koslovensku*, ed. Zdeněk Kárník - Michal Kopeček (Praha:
Ústav pro soudobé dějiny AV ČR - Dokotán), s. 118-135.
KNAPIK, Jiří
2006 *V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktoři*
1948-1956 (Praha: Libri)